

Kapalı Maraş Sorunu: 2021 Kısmi Açılım Girişimi, Birleşmiş Milletler'in Yaklaşımı ve Mülkiyet Sorunu Üzerine Bir İnceleme

Cüneyt Yüksel^{*}, Mustafa Erçakıca^{**}

Öz

1974 yılından beri sivil yerleşime ve ziyarete kapalı olan Kapalı Maraş, aslında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin egemenlik sınırları içerisinde ve askeri bölge statüsünde bulunmaktadır. Kapalı Maraş'ın bir kısmının yerleşime açılmasına yönelik girişim, bölgeyi yeniden tartışılan bir konu haline getirmiştir. Adada çözüm istediğini Annan Planı döneminde yapılan referandumla ispatlayan taraf, Kıbrıslı Türklerdir. Kapalı Maraş'ın bir bölümünü açma girişiminde bulunan taraf ise, Türkiye ve Kıbrıslı Türkler olmuştur. Yine de Kıbrıs sorununa ilişkin en fazla eleştirilen ve kınanan aktörler de onlardır. Bu eleştirileri bertaraf etmek için, Kapalı Maraş'ın açılmasına yönelik adımlar çok dikkatli atılmalıdır. Şu anda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bulunan Taşınmaz Mal Komisyonu da konunun önemli bir parçasıdır, çünkü Kapalı Maraş'ın açılacak olan kısmına ilişkin mülkiyet konusunda başvurular, Taşınmaz Mal Komisyonu'nun önüne gelecektir. Komisyon, bu konuda dikkatli ve etkin bir iç hukuk yolu olma özelliğini koruyan kararlar üretmelidir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bulunan Yüksek İdare Mahkemesi'nin Kapalı Maraş'a ilişkin başvurularda, 20 Temmuz 1974 tarihli tapu kayıtlarının esas alınmasına ilişkin kararı, özellikle Vakıflar İdaresi'nin çeşitli mülkiyet hakkı iddiaları bakımından bir sorun teşkil etmektedir, zira Kapalı Maraş'a ilişkin 20 Temmuz 1974 tarihindeki kayıtlar, mülk sahibi olarak Kıbrıslı Rumları işaret etmektedir. Vakıflar İdaresi iddialarını gerek uluslararası gerekse ulusal arenada kanıtlarıyla birlikte gündeme getirmelidir. İlgili Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları doğrultusunda Kapalı Maraş'ın güven artırıcı önlemler kapsamında ele alınabilmesinin önünün açıldığı, bu durumda Kıbrıslı Türklerin de Kapalı Maraş açılımını doğru adımlarla değerlendirerek, karşılığında bir kazanım elde edebileceği unutulmamalıdır.

Anahtar Kelimeler

Kapalı Maraş, Kıbrıs Sorunu, Taşınmaz Mal Komisyonu, BM Güvenlik Konseyi, AİHM

The Varosha Dispute: The Partial Opening Initiative and the United Nations' Approach and Evaluation of the Issue of Property

Abstract

Varosha is actually within the sovereignty of the Turkish Republic of Northern Cyprus and has been closed to civilian settlement and visits since 1974. This unit of Famagusta is known to have the status of a military zone. The attempt to open part of Varosha to settlement has made this area an important matter again. Turkish Cypriots were the party that demonstrated a desire to resolve the Cyprus problem through the Annan Plan referendums. The parties that attempted to open part Varosha to settlement were the Republic of Türkiye and the Turkish Cypriots. Nevertheless, they are the actors who are most criticized regarding the Cyprus problem. In order to eliminate these criticisms, the steps for opening Varosha to settlement should be taken very carefully. The Immovable Property Commission currently falls within the borders of the Turkish Republic of Northern Cyprus and is also an important part of the issue. Applications regarding

* **Sorumlu Yazar:** Cüneyt Yüksel (Prof. Dr.), İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: cuneyt.yuksel@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0001-8580-6967

** Mustafa Erçakıca (Dr. Öğr. Üyesi), Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs. E-posta: mercakica@ciu.edu.tr ORCID: 0000-0003-0197-1207

Atf: Yüksel C, Erçakıca M, "Kapalı Maraş Sorunu: 2021 Kısmi Açılım Girişimi, Birleşmiş Milletler'in Yaklaşımı ve Mülkiyet Sorunu Üzerine Bir İnceleme" (2023) 81(1) İstanbul Hukuk Mecmuası 227. <https://doi.org/10.26650/mecmua.2023.81.1.0008>

the ownership of properties in Varosha will come before the Immovable Property Commission, and the Commission should make decisions to prove it is an effective domestic remedial mechanism. The decision of the Supreme Court regarding the Turkish Republic of Northern Cyprus to take the land registration records from July 20, 1974 as a basis for ownership applications in Varosha poses a problem, especially in terms of the various property rights claims of the Cyprus Foundations Administration (*Kıbrıs Vakıflar İdaresi*). The records dating from July 20, 1974 regarding Varosha indicate Greek Cypriots as the property owners. The Cyprus Foundations Administration should bring its claims to the fore, both internationally and nationally, with substantial evidence. Under the relevant United Nations Security Council Resolutions, one should not forget that opening Varosha to settlement can be considered a confidence-building measure, and Turkish Cypriots can also gain benefits in this case by opening Varosha to settlement.

Keywords

Varosha, Cyprus problem, Immovable Property Commission, UN Security Council, European Convention on Human Rights

Extended Summary

The Republic of Cyprus was actually established in 1960 as a state resulting from certain international treaties. The Republic of Cyprus was established based on the equal partnership of Greek Cypriots and Turkish Cypriots. Another feature of the Republic of Cyprus was that it had limited powers. Additionally, the Republic of Cyprus was organized as a form of functional federalism. The treaties that established the Republic of Cyprus and the 1960 Constitution of the Republic of Cyprus were very important as they gave Turkish Cypriots and Greek Cypriots the right to separate representation and quotas in the state administration.

Unfortunately, this state only survived for three years. After 1963, the ethnic conflicts between Turkish Cypriots and Greek Cypriots began and continued until 1974, when Türkiye intervened in the island based on its right to function as a guarantor. After this intervention, the Turkish Cypriots first unilaterally declared the Turkish Cypriot Federated State. The efforts to bring the Turkish Cypriots and Greek Cypriots together on the island and the negotiations between the two communities were ongoing, but no conclusion was reached at the end of these negotiations. On November 15, 1983, the parliament of the Turkish Federated State of Cyprus made the unanimous decision to declare their independence and establish the Turkish Republic of Northern Cyprus.

After 1974, the Greek Administration of Southern Cyprus began governing only the southern part of Cyprus. Greek Cypriot authorities took the properties of the Turkish Cypriots that had been left behind under the control of foundations under the Guardianship Law. These properties continued to belong to Turkish Cypriots but were controlled by foundations. The new Greek Cypriot users of the related properties who'd migrated from the north were not given the ownership of these properties.

Just because the property policy of the Greek Administration of Southern Cyprus is more appreciated by the international community does not mean their policy is perfect. Violations of the property rights of Turkish Cypriots are seen to have occurred regarding certain fundamental points, the first of these being the non-immediate payment of expropriated properties. Another violation involves the properties leased under the Guardianship Law not requiring the consent of the Turkish Cypriot owners for lease agreements. The rental income obtained from these properties also does not get paid to the Turkish Cypriot owners. Similar to the expropriation costs, the statement has been made that the rental costs will be paid upon reaching a comprehensive settlement regarding the island. Meanwhile, the fact that the Turkish Republic of Northern Cyprus authorities has given ownership rights to those who left their properties in south Cyprus as well as to the immigrants who came to the island is one point where the international community has criticized Turkish Cypriots.

After Turkish Armed Forces' second military intervention for maintaining peace and security on the island, Varosha was declared a military zone and left closed to resettlement. Afterward, Varosha started to be known as a ghost city. Varosha is actually within the borders of the Turkish Republic of Northern Cyprus, but its legal status is perceived to be unclear just because it has remained closed to settlement. Before the region was opened to visitors in 2020, only those with special permission, UN officials, and members of the Turkish Armed Forces were allowed to enter the region. The population of Varosha was stated to have been 34,700 people before 1974, of which 29,700 were Greek Cypriots and the remaining population was predominantly Armenian, Maronite, British, and other ethnic groups.

Currently, the sovereignty in Varosha belongs to the Turkish Republic of Northern Cyprus authorities, and the Armed Forces of the Republic of Türkiye are located in this region. The inhabitants of Varosha before being closed to settlement in 1974 are known to have been predominantly Greek Cypriots. Part of Varosha was opened to civilian visits 46 years later with consensus from Republic of Türkiye President Recep Tayyip Erdoğan and Turkish Republic of Northern Cyprus President Ersin Tatar. Following this, President Erdoğan announced during his visit to the Turkish Republic of Northern Cyprus on July 19-20, 2021 that Varosha would be reopened to settlement, after which President Tatar stated that 3.5% of Varosha would be returned to its owners through the Immovable Property Commission and that the 3.5% of this area would lose its status as a military zone.

This partial initiative regarding Varosha actually means that the Greek Cypriots who'd been residents of Varosha before 1974 can benefit from exchanges, compensations, or restitutions if they apply to the Immovable Property Commission. The international community expects that the initiatives regarding Varosha must

involve the return of former residents, and clearly the Turkish Cypriots have no other goal than this. Having the Turkish Cypriots announce to the international community more strongly that the aims of this partial reopening do not exceed this goal would be appropriate. Varosha poses some other problems as well, especially in terms of the various property right claims of Cyprus Foundations Administration as the records dating from July 20, 1974 regarding Varosha indicate Greek Cypriots as property owners. The Cyprus Foundations Administration should prioritize its claims with evidence, both internationally and nationally.

Kapalı Maraş Sorunu: 2021 Kısmi Açılım Girişimi, Birleşmiş Milletler'in Yaklaşımı ve Mülkiyet Sorunu Üzerine Bir İnceleme

Giriş

Kıbrıs'ı ilgilendiren ve Doğu Akdeniz üzerindeki tartışmalara da yansıyan sorunların çözümü için günümüze kadar pek çok plan ortaya konmuş ve girişimde bulunulmuştur; ancak bunların tamamı başarısız olmuştur. Akdeniz'de oldukça önemli jeopolitik bir konumda olan Kıbrıs eksenindeki sorunlar, daha karmaşık hale gelerek devam etmiştir.¹ Günümüzde bu kapsamda gündeme gelen konulardan birisi de Maraş (*Varosha*) olarak anılan bölgedir.

Maraş bugün Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) egemenlik sınırları içerisinde yer alan Gazimağusa'nın, sivil yerleşime açılmamış olan ve askeri bölge statüsünde bulunan bir muhitidir. Şu anda buradaki egemenlik fiili olarak KKTC makamlarına ait olup, söz konusu bölgede Türkiye Cumhuriyeti'nin Silahlı Kuvvetleri bulunmaktadır. Kapalı Maraş'ın 1974 yılında yerleşime kapatılmasından önceki sakinlerinin ağırlıklı olarak Kıbrıslı Rumlar olduğu bilinmektedir. Kapalı Maraş'ta bulunan mülklerin mülkiyetinin Vakıflar İdaresi'ne ait olduğu iddiası ise, durumu olduğundan daha da karmaşık bir uyuşmazlık konusuna dönüştürmektedir.

1974 yılından beri sivil yerleşime ve ziyarete kapalı olan Kapalı Maraş'ın bir bölümü, 46 yıl sonra, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ve KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'ın fikir birliğine ulaşmasıyla, Ekim 2020'de sivil ziyarete açılmıştır. Bunun ardından, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekati'nin 47. yıldönümü kapsamında 19-20 Temmuz 2021'de KKTC'ye yaptığı ziyaretinde, Kapalı Maraş'la ilgili yeni bir açılımın daha gerçekleştirileceğini duyurmuştur. Akabinde KKTC Cumhurbaşkanı Tatar ise, Kapalı Maraş'ın %3,5'unun Taşınmaz Mal Komisyonu aracılığıyla mal sahiplerine iade edileceğini ve söz konusu %3,5'lük alanın askeri statüden çıkartılacağını ifade etmiştir.²

Kapalı Maraş'a ilişkin açılım girişimi, aslında 1974 yılından önce Maraş sakini olan Kıbrıslı Rumların başvurularını yapmaları durumunda takas, tazminat veya iadede yararlanabilmeleri anlamına gelmektedir. Bu gelişme, başta Kıbrıslı Rumlar ve Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere, uluslararası toplumun çoğunluğu tarafından kınanmış ve endişeyle karşılanmıştır. Bu kapsamda Kapalı Maraş konusunun ve söz konusu bölgeye ilişkin açılım adımlarının bir kere daha tartışılması kaçınılmaz olmuştur.

¹ Cüneyt Yüksel ve Deniz Baran, 'Uluslararası Hukukta Doğu Akdeniz Krizi ve Türkiye ile Libya Arasındaki Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Mutabakatının Değerlendirilmesi' (2020) 40(1) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 519, 526.

² 'Kıbrıs'ta Maraş Bölgesinin Yüzde 3,5'unun Açılacak Olması Ne Anlama Geliyor?' (*BBC NEWS Türkçe*, 21 Temmuz 2021) < <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57918758> > Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021.

Yukarıda anılan hususlar kapsamında bu çalışmada, Kıbrıs'ta 1963 yılından sonra yaşanan etnik çatışmaların yol açtığı uluslararası soruna, Kıbrıs'ın kuzeyinde ve güneyinde izlenen farklı mülkiyet politikalarına ve Maraş'ın Kapalı Maraş'a dönüşmesine değinilecek, yaşanan mülkiyet sorununun Kapalı Maraş'a etkisi de ele alınacaktır. KKTC'de bulunan Vakıflar İdaresi'nin Kapalı Maraş'taki mülklerin mülkiyetine ilişkin bazı ciddi iddialarına değinildikten sonra, Kapalı Maraş konusunda BM'nin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'nin tutumuna yer verilecektir. Bu kapsamda Kıbrıs ile ilgili sorunlara taraf olanların tutumları gerekli noktalarda objektif bir tutumla eleştirilirken, bu tarafların iddialarına yönelik çözüm önerileri de yeri geldikçe sunulacaktır.

I. Kıbrıs Sorununun, Tarafların Mülkiyet Politikasının ve Maraş'ın Kapanmasına Giden Sürecin İncelenmesi

A. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması ve Ardından Kıbrıs'ta Yaşanan Çatışmalar

Bilindiği gibi Büyük Britanya Kıbrıs'ı Osmanlı Devleti'nden, Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti toprağı olarak kalması üzerinde anlaşarak, belirli bir bedel karşılığında kiralamıştı. İki devlet, Savunma Paketi da yapmıştı. Aralarındaki bu anlaşma doğrultusunda Büyük Britanya Kıbrıs'ı kiralayacak, Kıbrıs'taki Büyük Britanya'nın desteğiyle de Osmanlı Devleti, Asya'daki topraklarını koruyabilecekti. Ayrıca, Osmanlı Devleti'ne ait olan Rus işgali altındaki topraklar iade edilirse, Büyük Britanya Kıbrıs'ı boşaltacaktı. İlerleyen zamanlarda Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na İttifak Devletleri safında yer almasını bahane eden ve İtilaf Devletleri arasında yer alan Büyük Britanya, Kıbrıs'ı tek taraflı olarak ilhak etti.³

Kıbrıs üzerinde hakimiyetini bu şekilde sağlayan Büyük Britanya'nın adadan çekilmesi ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması, 1950'li yıllardaki sömürgecilğin tasfiyesi döneminin bir sonucu olarak meydana gelmiştir. Büyük Britanya adadan çıkarken, bir dizi uluslararası anlaşma yapılmış ve 16 Ağustos 1960'ta bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur.⁴ Bu devlet ne yazık ki üç yıl yaşayabilmiş, 1963 yılının ardından etnik çatışmalar başlamıştır.⁵ Bu olayın ayrıntılarına hukuk perspektifinden bakmak, meselenin özünü anlamak açısından gereklidir.

1950'li yıllarda sömürgecilğin sona ermesi birçok sömürge altındaki topraklarda olduğu gibi, Büyük Britanya'nın 5 Kasım 1914 tarihinde ilhak ettiği Kıbrıs'ta da etkisini göstermiştir. Büyük Britanya'nın sömürge yönetimi altında bulunan ülkelere

³ Ali Satan, 'Yeni İngiliz Belgeleri Işığında Kıbrıs ve Önemi' (2004) 0(6) Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları 55, 57.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz Nancy Crawshaw, 'The Republic of Cyprus' (1960) 16(12) The World Today 526, 527.

⁵ Agop Garabedian, 'The Conflict Between the Ethnic Communities in Cyprus in December 1963 and the Attempts of its Settlement' (1992) (2) Études Balkaniques 10, 11.

bağımsızlıklarını vermeye başlaması, aynı talebin Kıbrıs'ta da yükselmesine neden oldu. Büyük Britanya'nın Koloniler Bakanı, Kıbrıs'ta yaşayan nüfusun da kendi kaderini tayin etme hakkını kullanma imkanının tanınacağını açıkladı. Türkiye, kendi kaderini tayin etme hakkının aslında bir ülke üzerinde yaşayan nüfusun tamamına verilmediğini ve o ülke üzerinde yaşayan halklara ayrı ayrı verildiğini iddia etmiş, adadaki Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türklerin bu hakka ayrı ayrı sahip olduklarını ifade etmiştir. Bu doğrultuda Türkiye adanın söz konusu iki grup arasında taksimini savunmuştur.⁶

Yunanistan ise, kendi kaderini tayin etme hakkının Kıbrıs'ta yaşayan nüfusun tamamının bir arada kullanacağı bir hak olduğunu savunmuştur. Yunanistan'a göre Kıbrıs'ta yaşayan iki etnik grup, iç içe yaşamaktaydı. Onların söz konusu bu hakka ayrı ayrı sahip olduklarını kabul etmek, ayrı devletler kurmalarına olanak sağlayacaktı. Bu da adanın taksimini zorunlu kılacaktı. Oysa anılan iki etnik grup iç içe yaşadığı için, adanın nasıl taksim edileceği sorunu, yeni problemlere yol açacaktı.⁷

Kıbrıslı Türklerle Kıbrıslı Rumların iç içe yaşadığına ilişkin bu iddia karşısında, karşıt bir görüşe değinmekte de fayda vardır. Bu görüşe göre, aslında Kıbrıslı Rumların ve Kıbrıslı Türklerin iç içe yaşadıklarını belirtmek, doğru değildir. Kıbrıs'taki iki temel etnik grup, aslında hiçbir zaman tam anlamıyla bir birliktelik içerisinde yaşamamıştır. Bunun kanıtı ise, adada bulunan ve sadece Kıbrıslı Türklerin veya sadece Kıbrıslı Rumların yerleşmiş olduğu köylerin çok fazla olmasıdır. Ayrıca Kıbrıslı Türkler kendi dillerinde eğitim veren ayrı eğitim sistemlerini takip etmiş, farklı muhtarlık ve yargı makamlarını kullanmıştır. Aynı durum, Kıbrıslı Rumlar için de geçerlidir.⁸

Yunanistan'ın görüşüne dönülecek olursa, buna göre, adada bulunan nüfusun sayıca çoğunluğunu Kıbrıslı Rumların oluşturduğu açıktır. Kıbrıslı Rumların, yani adadaki çoğunluğun isteği, adanın Yunanistan ile birleşmesidir. Yine Yunanistan'ın görüşüne göre, çoğunluğun isteği de göz önünde bulundurulmalı ve tarihsel olarak Yunanistan'la yakın bağları bulunan Kıbrıs, Yunanistan'a verilmeliydi.⁹

Yunanistan'ın tezinin o dönemde kabul edilmesi mümkün değildi, çünkü Kıbrıs'ın geleceğinin tartışıldığı anılan dönemde, kendi kaderini tayin etme hakkı kapsamı içerisine başka bir devlet ile birleşme imkanı dahil edilmemişti.¹⁰ Bu imkan 1970 tarihli Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliği Bildirisi'nde kabul edilmiştir.¹¹

⁶ Sevin Toluner, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk* (Fakülteler Matbaası 1977) 45.

⁷ ibid 46-47.

⁸ Muzaffer Yılmaz, 'The Cyprus Conflict and the Question of Identity' (2005) 1(4) Uluslararası Hukuk ve Politika 74, 76.

⁹ Faruk Sönmezoglu, 'Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler: 1945-1075' (1984) 36(3-4) İktisat Fakültesi Mecmuası 223, 229.

¹⁰ Toluner (n 6) 19-20.

¹¹ UNGA 'Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations' (24 October 1970) UN Doc A/RES/2625/25

Kıbrıs gibi homojen olmayan bir nüfusun yaşadığı ülkelerde, kendi kaderini tayin etme hakkı konusunda alınacak olan kararların, burada yaşayan farklı grupların tamamının rızasını alan kararlar olması gerekmektedir.¹² Zaten Büyük Britanya, Kıbrıslı Rumların isteği olan ve adanın Yunanistan ile birleşmesini savunan görüşü uygun bulmayarak, Kıbrıslı Türklerin de adanın geleceğiyle ilgili söz söyleme hakkına sahip olduklarını kabul etmiştir.¹³

Bu dönemde BM Genel Kurulu çatısı altında yaşanan görüşmeler, Yunanistan'ın Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını öngören *enosis* fikrinden, Türkiye'nin ise taksimden vazgeçmesiyle sonuçlanmıştır. Büyük Britanya'nın önerisi doğrultusunda, *enosis* ve taksim tezlerinin orta yolu olarak görülen bağımsız bir devletin, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması çalışmaları başlamıştır.¹⁴

Kıbrıs Cumhuriyeti, aslında birtakım uluslararası andlaşmanın sonucunda kurulan, özellikli bir devlettir. Bu devlet, anılan andlaşmaların sonucu olarak, 1960 yılında uluslararası toplumdaki yerini almıştır. Bu andlaşmalardan ilki, Zürih Andlaşması'dır. Zürih Andlaşması, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın Temel Yapısı ile İlgili Andlaşma, İttifak Andlaşması ve Garanti Andlaşması isimli diğer andlaşmaları içermektedir. 19 Şubat 1959 tarihinde Londra'da Türkiye, Yunanistan, Büyük Britanya ile Kıbrıslı Türk ve Rumların temsilcilerinin katılımıyla Londra Andlaşması akdedilmiştir. Londra Andlaşması'nın içerdiği önemli bir metin Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum toplumlarının temsilcilerinin "söz konusu uluslararası metinleri Kıbrıs sorununun nihai çözümü" olarak kabul ettiklerine ilişkin bildirimlerini de içermektedir. Bu andlaşmalar, 16 Ağustos 1960 tarihinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti isimli yeni devletin de taraf olmasıyla, Lefkoşa Andlaşmaları olarak isimlendirildi.¹⁵

Kıbrıs Cumhuriyeti, Kıbrıslı Rumların ve Kıbrıslı Türklerin eşit ortaklığına dayanan bir devlet olarak kurulmuştur. Bu devletin bir diğer özelliği, yetkileri kısıtlı bir devlet olmasıdır. Ayrıca, üçüncü özellik olarak, fonksiyonel federalizm şeklinde örgütlenmiş olduğu üzerinde durulmaktadır.¹⁶

Yetkileri kısıtlı bir devlet olmasının nedeni, Kıbrıs'ta yaşayan iki toplumun kendi kaderini tayin etme haklarını başka bir şekilde kullanmalarının yukarıda anılan ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran uluslararası andlaşmalarla yasaklanmış olmasıdır. Ayrıca, devletin Yunanca, Türkçe ve İngilizce olan resmi dillerinin ve bayrağının değiştirilmesi de yasaktır. Bunların yanında, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin başka bir

¹² Peter Pernthaler (Şemin Töner Şen çev.), 'Kıbrıs Sorununa Federal veya Konfederal Çözüm AB Üyeliği Kabulü Hukuki Statüsüne Yeni Bir Yaklaşım' (2004) 1(1) YÜHFD 137-138.

¹³ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 'Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı' <https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa> Erişim Tarihi 07 Kasım 2021.

¹⁴ Yılmaz (n 8) 82.

¹⁵ Toluner (n 6) 72. Anılan andlaşma metinleri için bkz <https://www.mfa.gr/images/docs/kypriako/treaty_of_establishment.pdf> Erişim Tarihi 02 Ağustos 2021.

¹⁶ Kudret Özersay, *Kıbrıs Sorunu: Hukusal Bir İnceleme* (3. Bası, Ankara Üniversitesi Basımevi 2009) 36-37.

devlet ile birleşmesinin yasaklandığı, bu yeni devletin bağımsızlığının çok fazla vurgulandığı da bilinmektedir. Bunlar, kurucu andlaşmalarda da yer almıştır.¹⁷

Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Amerika Birleşik Devletleri veya İsviçre gibi klasik anlamda federatif bir yapı ya da eyaletler yoktur; o nedenle burada kurulan sistem fonksiyonel federalizm olarak anılmaktadır. Çünkü hem Kıbrıslı Türklerin hem de Kıbrıslı Rumların devlet yönetiminde söz hakları bulunmakta, temsillerine ilişkin kontenjanlarının olduğu düzenlenmektedir. Örneğin, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Kıbrıslı Rum, onun yardımcısı ise Kıbrıslı Türk olacaktır. Bu makamları dolduran kişilerin, devlet yönetimine ilişkin bazı önemli kararları ayrı ayrı veto etme yetkileri düzenlenmişti. Sosyal hizmetler, polis, meclis ve bakanlar kurulunda Kıbrıslı Rumların yüzde yetmiş, Kıbrıslı Türklerin yüzde otuz temsil haklarının bulunması da garanti altına alınmıştı. Ordudaki temsiliyet ise Kıbrıslı Türkler için yüzde kırk, Kıbrıslı Rumlar için ise yüzde altmış şeklinde olacaktır. Meclis seçimleri ise iki toplum için ayrı ayrı yapılmaktaydı.¹⁸

1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, kendi kaderini tayin etme hakkını birlikte kullanan ve Kıbrıs'ta yaşayan bir Kıbrıs halkının oluştuğu kabulü üzerine kurulmuştur. Ancak adada dinsel ve etnik köken olarak homojen bir toplumun bulunmaması, işlerin bugünkü noktaya varmasının temellerinden birisidir. Bu yeni devletin düzeni 1963 yılında, özellikle Kıbrıs Cumhuriyeti Başkanı *Makarios*'un anayasada birtakım değişiklikler yapma ve Kıbrıslı Türklerin devlet yönetiminde sahip olduğu kontenjanları kaldırma, onlara azınlık statüsünden daha farklı bir statü vermeme çabasıyla sarsılmaya başladı, ardından da çöktü.¹⁹ Anayasa değişikliği çabası, Kıbrıs'ta iki toplum arasındaki uyuşmazlıkları şiddetlendirdi. Bunun ardından adada 1963 yılından 1974 yılına kadar yaşanan şiddet olayları meydana geldi.

B. Maraş'ın Kapatılmasına Giden Süreç ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlanı

Kıbrıs'ta Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasındaki çatışmalarla geçen uzun bir süreçten sonra, 1974 yılına gelindiğinde, adanın Yunanistan'a bağlanmasını sıkı bir şekilde savunanlarla Kıbrıs'ta görev yapan Yunanlı subaylar, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olan *Makarios*'a bir darbe düzenlemişlerdir. Darbenin ardından Kıbrıs Cumhurbaşkanı *Makarios* adadan kaçmış, *Nikos Sampson* liderliği ele geçirmiştir. Darbenin de etkisiyle adadaki etnik çatışmalar ve özellikle Kıbrıslı Türklere yönelik şiddet eylemleri yoğunlaşmıştır. Darbenin ardından diğer garantör devletlerle ortak bir tutum belirlemeye çalışan Türkiye, bunu başaramayınca, 11 Şubat

¹⁷ Füsün Arsava, 'Kıbrıs Sorununun Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi' (1996) 51(1) AÜSBFD 43, 47.

¹⁸ Ertan Efegil ve Ayşe Mine Olcay, 'Tarafların Kıbrıs Sorununa Yaklaşımları' (2004) 1(1) Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi 113, 114.

¹⁹ Umut Arık, 'Kıbrıs Krizi' (2011) 2(1) LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi 3, 5.

1959 tarihli Garanti Andlaşması'ndan²⁰ kaynaklanan garantörlük hakkına dayanmış ve adadaki çatışmaları dindirmek amacıyla, buraya bir askeri çıkarma yapma kararı almıştır.

Anılan bu andlaşmanın üçüncü maddesi gereğince Türkiye, Yunanistan ve Büyük Britanya garantör devletler olup, söz konusu andlaşma hükümlerinden birinin ihlali durumunda garantör devletler birlikte veya bu mümkün değilse bireysel olarak, andlaşmanın kurduğu koşulları sağlamak için harekete geçebilecektir. Yani, Türkiye'nin gerçekleştirdiği müdahale, Garanti Andlaşması'ndan kaynaklanan, hukuka uygun bir adımdır. Böylece 20 Temmuz 1974'te, Türkiye'nin kararlı tavrıyla Türk Silahlı Kuvvetleri adaya gelmiştir.²¹

Kıbrıs'taki çatışmalar gerçekleştirilen ilk müdahaleye rağmen sona ermeyince, 18 Ağustos 1974 tarihinde ikinci bir müdahale, yine Türkiye tarafından gerçekleştirilmiştir. Kıbrıs'ta o dönemde olanlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin müdahalesini gerektirmektedir ve Garanti Andlaşması da buna izin vermektedir. Bu müdahale sonucunda taraflar adanın ayrı bölgelerinde homojen bir şekilde yaşamaya başlamıştır. İlerleyen süreçte taraflar arasında bir uzlaşma olmayınca ada fiilen ikiye bölünmüş, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran Garanti ve İttifak Andlaşmaları'na göre oluşturulan düzen yıkılmıştır.²²

Türkiye'nin gerçekleştirdiği ikinci askeri müdahalenin ardından Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Kuzey Kıbrıs'a dahil edilen Maraş, askeri bölge olarak ilan edildi ve tekrar yerleşime açılmadı. Bu gelişmelerden sonra Maraş, artık Kapalı Maraş ya da Hayalet Şehir olarak anılmaya başlandı. Maraş, aslında KKTC'nin sınırları içerisindedir; sadece yerleşime açılmamış olması nedeniyle, statüsüne ilişkin net olmayan bir durum varmış gibi algılanmaktadır. 2020 yılında bölgenin ziyarete açılmasından önce bölgeye sadece özel izni bulunanlar, buradaki kız öğrenci yurdunda ikamet edenler, BM görevlileri ve Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları girebilmiştir.²³ Maraş'ın nüfusunun 1974 yılı öncesinde 34,700 olduğu, bunun 29,700 kişininin Kıbrıslı Rum, geri kalan nüfusunun ise ağırlıklı olarak Ermeni, Maronit, İngiliz, ve diğer etnik gruplardan oluştuğu belirtilmektedir.²⁴

Tespit edilebildiği kadarıyla Kapalı Maraş'ta günümüze kadar sadece Kıbrıs'taki BM barış gücüne (*United Nations Peace Keeping Force in Cyprus-UNFICYP*)

²⁰ 11 Şubat 1959 tarihli Garanti Andlaşması'nın metni için bkz < https://www.mfa.gov.tr/garanti-antlasmasi-_zurich_11-subat-1959_.tr.mfa > Erişim Tarihi 30 Temmuz 2021.

²¹ Marios L. Evriviades, 'The Legal Dimension of the Cyprus Conflict' (1975) 10(227) Texas International Law Journal 227, 264.

²² ibid 264.

²³ 'Kıbrıs'ta Maraş Bölgesinin Yüzde 3,5'unun Açılacak Olması Ne Anlama Geliyor?' (*BBC NEWS Türkçe*, 21 Temmuz 2021) < <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57918758> > Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021.

²⁴ Uğur Ulaş Dağlı, 'İnsan ve Çevre Haklarının Çiğnendiği Bir Yerleşim Yeri... Kapalı Maraş' in Okan Dağlı (ed), *Kıbrıs'ta Çözümün Şifresi* (Işık Kitabevi Yayınları 2012) 73.

tahsis edilmiş bir bina ile, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne tahsis edilmiş altı adet apartman kullanılmaktadır. Bunlardan birisi, bir dönem kız öğrenci yurdu olarak da kullanılmıştır. 1974 yılından sonra Maraş'ın yerleşime kapatıldığı dönemde, bölgede 45 adet 10,000 yatak kapasiteli turistik otel, 60 adet apart otel, 2953 adet ticari birim, 99 adet eğlence yeri, 143 adet idari ofis, 4649 adet konut, 21 adet banka binası, 24 adet tiyatro ve sinema salonunun bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca burada içerisinde 8,500 adet kitap barındıran, devlete ait bir kütüphane bulunmaktaydı. Burada sanat galerisi olarak kullanılan bir binanın da olduğu belirtilmektedir. Ancak günümüzde tüm bu yapılar atıl bir durumda bulunmaktadır. Herhangi bir açılım doğrultusunda bu binaların tamamının restore edilmesinin mümkün olup olmayacağı, böyle bir teknolojik imkanın bulunup bulunmadığı ise büyük bir soru işaretidir.²⁵

Anılan gelişmelerin ardından Kıbrıslı Türkler önce tek taraflı olarak Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni ilan etmiştir. Adada Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların bir araya gelmesi çabaları ve buna yönelik görüşmeler devam etmiştir. Bu görüşmelerde federasyon tezi üzerinde durulmuş, fakat bir sonuca ulaşılamamıştır.²⁶

15 Kasım 1983'e gelindiğinde, Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin parlamentosu oybirliğiyle karar alarak, bağımsızlıklarını ve KKTC'nin kurulduğunu ilan etmiştir. Rauf Denktaş ise, bu yeni devletin ilk cumhurbaşkanı olmuştur. Anılan dönemde Kıbrıslı Rumların lideri olan *Andros Kyprianou*, toplum liderleri arasındaki görüşmelerin bağımsızlık ilanının iptal edilmesinin ardından tekrar başlayabileceğini ifade etmiştir.²⁷ KKTC'nin ilanına rağmen, Türkiye dışındaki uluslararası toplum üyeleri, Kıbrıslı Rumlardan oluşan Kıbrıs Cumhuriyeti'ni adanın tek yasal devleti olarak tanımaya devam etmiştir. Bu durum, sadece Kıbrıslı Rumlardan oluşan ve Kıbrıslı Türklerin temsil edilmediği yönetimin fiili olarak sadece adanın güneyinde egemen olmasına rağmen, günümüze değin bu şekilde devam etmiştir.²⁸

Uluslararası toplum, aşağıda anılacak olan BM Güvenlik Konseyi kararlarına rağmen kurulduğu için KKTC'yi devlet olarak tanımamaktadır. Bunun yanında uluslararası toplum, bugünkü Kıbrıs Cumhuriyeti'ni, 1960 yılında bir dizi uluslararası anlaşma sonucunda kurulan bir devlet olarak kabul etmeye devam etmektedir. Örneğin, bugün tamamen Kıbrıslı Rumlardan oluşan 'Kıbrıs Cumhuriyeti' adanın tamamı adına Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusunda bulunmuş ve bunun kabulünün ardından 2004 yılında bütün adayı temsilen üye devlet statüsüne kavuşmuştur.²⁹ Oysa KKTC'nin kurulması, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran anlaşmaların Kıbrıslı Türklerle

²⁵ ibid 74-75.

²⁶ Altuğ Günel, 'Haklı Savaş Teorisi Çerçevesinde Kıbrıs ve Kosova Sorunları'nın Karşılaştırılması' (2010) 16(38) Kıbrıs Araştırmaları Dergisi 69, 77.

²⁷ Thomas D. Grant, *The Recognition of States* (Praeger Publishers 1999) 132.

²⁸ Costas M. Constantinou ve Yiannis Papadakis, 'The Cypriot State(s) in situ: Crossethnic Contact and the Discourse of Recognition' (2001) 15(2) Global Society 125, 128.

²⁹ Arsava (n 17) 43.

verdiği hakların kullandırılmaması ve *Makarios*'un anayasa değişikliği önerileriyle bu hakların sona erdirilmeye çalışılması sonucunda yaşanan bir gelişmedir. Bu durum Kıbrıslı Türkler tarafından vurgulanmalıdır. Bunun yanında, şu anda Avrupa Birliği'ne kabul edilmiş olan yönetimin herhangi bir makamında Kıbrıslı Türklerin temsil edilmediği ve kurucu andlaşmalara göre kendilerine verilen kontenjanları kullanamadıkları da uluslararası toplum tarafından göz önünde bulundurulmalıdır.³⁰

Kıbrıslı Türklerin uluslararası toplum nazarında karşılaştıkları yok sayılmayı mevcut koşullar altında aşabilmeleri ve uluslararası toplumla iletişim kurabilmeleri için, dünyanın Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanımaya devam ettiği, fakat sadece Kıbrıslı Rumlardan meydana gelen oluşumun, kendilerini temsil etmediğini vurgulamaları gerekmektedir. Çünkü gerek BM'nin gerekse Avrupa Birliği gibi diğer uluslararası örgütlerin, Kıbrıslı Türklerin ayrı bir devlet kurmalarıyla sonuçlanan süreçte maruz kaldıkları devlet yönetiminden dışlanmayı değerlendirmeye almaya niyetli olmadıkları görülmektedir.³¹

BM Güvenlik Konseyi, BM Şartı'nın VII. bölümü kapsamında almış olduğu bağlayıcı kararlarında³², diğer devletlere KKTC'yi veya adada Kıbrıs Cumhuriyeti dışında kurulan herhangi bir devleti tanımamaları çağrısında bulunmaktadır. Bu konuda birçok BM Güvenlik Konseyi kararı bulunmakla birlikte, BM Güvenlik Konseyi'nin S/RES/541(1983)³³ ve S/RES/550(1984) numaralı³⁴ kararları, konuyla ilgili en sık referansta bulunulan kararlardır. Bunlar aynı zamanda KKTC'nin tanınması önündeki en büyük hukuki engellerdir.

Aslında BM Güvenlik Konseyi, 20 Temmuz 1974 tarihli ve S/RES/353(1974)³⁵ sayılı kararında bütün devletlere Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğüne, egemenliğine ve bağımsızlığına saygı gösterilmesi çağrısında bulunarak, askeri müdahaleye son verilmesini söylerken, gelecekteki tutumunu da belli etmişti. BM Güvenlik Konseyi'nin bu tutumu, siyasi olmakla yoğun bir şekilde eleştirilmektedir.³⁶

Yöneltilen eleştirilere göre, BM Güvenlik Konseyi'nin bir yargı organı gibi davranmaya yetkisi yoktur. Ancak BM Güvenlik Konseyi, KKTC'nin tanınmamasına

³⁰ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 'Kıbrıs Meselesinin Tarihiçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı' <https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihiçesi_bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa> Erişim Tarihi 07 Kasım 2021.

³¹ Soyalp Tamçelik, 'BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs'la İlgili Aldığı Bazı Kararların Özellikleri ve Analitik Değerlendirmesi (1964-1992)' (2013) 8(12) Turkish Studies 1229, 1252.

³² BM Şartı'nın 23. maddesinden de anlaşılacağı gibi uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından temel sorumlu organ, BM Güvenlik Konseyi'dir. Bu kapsamda BM Şartı'nın 25. maddesinde, BM üyesi devletlerin Güvenlik Konseyi'nin kararlarını kabul etme ve uygulamayı üstlendikleri yazmaktadır. BM Güvenlik Konseyi, devam etmesi uluslararası barışı ve güvenliği tehlikeye sokabilecek türdeki uyuşmazlıklar için tavsiye kararları alabilecektir. Bu, BM Şartı'nın VI. bölümünde düzenlenmiştir. Öte yandan, BM Şartı'nın VII. bölümüne göre, uluslararası barış ve güvenliği doğrudan tehdit eden, bozan eylemlerle, saldırı fiilleri olduğunda, bağlayıcı bazı kararlar almaktadır. BM Şartı'nın metni için bkz Charter of the United Nations (signed 26 June 1945, entered into force 24 October 1945) 1 UNTS XVI ; Ayrıca bkz Tamçelik (n 31) 1247-1248.

³³ UNSC Res 541 (18 November 1983) UN Doc S/RES/541

³⁴ UNSC Res 550 (11 May 1984) UN Doc S/RES/550

³⁵ UNSC Res 353 (20 July 1974) UN Doc S/RES/353

³⁶ Tamçelik (n 31) 1252.

yönelik kararlarında adeta bir yargı organı gibi davranmış ve Kıbrıslı Türkler tarafından kurulan devleti yasal olmayan ve hukuken geçersiz bir devlet şeklinde nitelendirmeye çalışmıştır. Oysa BM Güvenlik Konseyi'nin kararlarına uluslararası barışın sağlanmasına yönelik niteliklerinden öte yargısal bir karar etkisi tanımak mümkün değildir.³⁷ Bu kapsamda, BM Güvenlik Konseyi'ne yöneltilen eleştiriler bu organın özellikle beş daimi üyesinin etkisiyle hareket eden siyasi nitelikli bir organ olup yargısal bir organ olmadığı şeklindedir.³⁸ Türkiye dış politikası da bilindiği gibi, son dönemde bu durumu eleştirmekte ve BM çatısı altında bir demokratikleşme reformu talep etmektedir.³⁹

Ek olarak, yine Kıbrıslı Türklerin maruz bırakıldıkları koşulları eleştiren görüşe göre, sonuçta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması sırasında Kıbrıslı Türklerin de kendi kaderini tayin etme hakkı olduğu kabul edilmişti. Beklenti sadece bu haklarını Kıbrıslı Rumlarla birlikte kullanmalarındır. Diğer bir deyişle, kendi kaderini tayin etme hakkı olmayan bir topluluğun bağımsız bir devlet ilan etmesi gibi bir durum yoktur.⁴⁰

Aslında BM Güvenlik Konseyi Kıbrıs sorunuyla 1964 yılından beri meşgul olmakta ve benzer içerikteki kararlarını ara ara yenilemektedir.⁴¹ Bu noktada, Kıbrıs'ta tek bir devlet çatısı altında nihai çözüme ulaşılmasını vurgulayan bir diğer önemli ve nispeten güncel BM Güvenlik Konseyi kararına daha değinmekte yarar vardır. S/RES/1251/1999 numaralı⁴² kararda, Kıbrıs'ta tek egemenlik, tek uluslararası hukuk süljesi ve tek vatandaşlık vurgusu yapılmış, iki toplumun eşitliğine dayanan iki bölgeci bir devletin kurulması dışındaki çözümlerin dışlandığı ifade edilmiştir.

Bilindiği gibi, zaman zaman KKTC'nin adının değiştirilmesi ve bu doğrultuda Kıbrıs'ın kuzeyinde egemen olan oluşumun devlet olarak tanıtılması fikri tartışılmaktadır.⁴³ Bu sayede, iki devletli çözüm üzerinde uzlaşılan bir zemin yaratılacağı öne sürülmektedir. Böylesi bir girişimin, BM Güvenlik Konseyi'nin yukarıda anılan ve Kıbrıs'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nden başka bir devletin kurulmasını hukuka aykırı kabul eden kararları nasıl değiştireceği bilinmemektedir. Burada Türk tarafına düşen, kendi tutumunda ısrarcı ve kararlı olmasıdır.

³⁷ Necati Münir Ertekün ve Zaim Necatigil, *The Right of the Turkish Cypriot People to Self-Determination* (2. Bası, 1996) 31 vd.

³⁸ Tamçelik (n 31) 1238.

³⁹ Türkiye'nin başını çektiği ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çeşitli demeçlerinde üzerinde durduğu "Dünya Beşten Büyüktür" açılımı çerçevesinde, BM'nin özellikle Güvenlik Konseyi'nin anılan yapısı eleştirilmektedir bkz Recep Tayyip Erdoğan, *Daha Adil Bir Dünya Mümkün* (1. Bası, Turkuvaz Kitap 2021) 7. Bu yapı içerisinde temsil edilmeyen kültür ve devletlerden de daimi üye kabul edilmesine yönelik reformlar talep edilmektedir bkz Aşkın İnci Sökmen, 'Terörizmle Mücadele ve Birleşmiş Milletler' in Emel Parlar Dal, Gonca Oğuz Gök ve Tolga Sakman (edr), *Küresel Yönetişim, Güvenlik ve Aktörler: 70. Yılında BM* (1. Bası, Tesam Yayınları 2016) 182.

⁴⁰ Ertekün ve Necatigil (n 37) 31 vd.

⁴¹ Süha Bölükbaşı, 'The Cyprus Dispute and the United Nations: Peaceful Non-Settlement between 1954 and 1996' (1998) 30(3) *International Journal of Middle East Studies* 411, 418 vd.

⁴² UNSC Res 1251 (29 June 1999) UN Doc S/RES/1251

⁴³ 'Türkiye Emekli Büyükelçisi Uluç Özülker: Federasyon tartışmaları bitti. Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Adı Kararlılık Adına Yeni Bir Adım' (*Kıbrıs Postası*, 23 Temmuz 2021) < https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n386391-turkiye-emekli-buyukelcisi-uluc-ozulker-kkctn-in-isim-degisikligini-degerlendirdi > Erişim Tarihi 30 Temmuz 2021.

KKTC'nin devlet olarak tanınmasının önündeki en büyük engel olarak BM Güvenlik Konseyi'nin ilgili kararlarına işaret edilse de tek sorun bu değildir. KKTC ve Türkiye ilişkileri eleştirilmekte, bu doğrultuda Kuzey Kıbrıs'ta etkili otoriteyi KKTC makamlarının kullanmadığı belirtilmektedir. Bu eleştirilerin yöneltildiği ilk nokta, KKTC'de Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ait birliklerin bulunması ve iki bölge arasındaki sınırı bu birliklerin kontrol ediyor olmasıdır.⁴⁴ İkinci olarak ise, KKTC'deki Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği'nin aktif faaliyetlerde bulunduğu, özellikle Türkiye'den KKTC'ye gelen hibelerin nasıl kullanılacağına Büyükelçiliğin karar verdiği⁴⁵ ileri sürülmektedir. Bu durum, KKTC'deki etkili otoriteyi KKTC makamlarının değil, Türkiye'nin kullandığını doğrulayan bir unsur olarak gündeme taşınmaktadır.⁴⁶

Bu eleştirileri bertaraf etmek için, KKTC'nin dış ilişkilerini diğer devletlerle daha da geliştirmesi gerekmektedir. Bu konuda, Azerbaycan ve KKTC ilişkileri önemli bir örnek olarak kabul edilmelidir. Özellikle *Annan* Planı sonrasındaki dönemde iki devlet arasındaki ilişkiler yoğunlaşmıştır. Folklor, şiir ve edebiyat festivallerinin, turizm faaliyetlerinin, sanayi fuarlarının düzenlendiği görülmüştür. Ayrıca resmi olmayan spor yarışmalarının ve üniversiteler arasında konferansların gerçekleştirildiği de bilinmektedir. İki devlet, "Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı" çalışmalarına da katılmıştır.⁴⁷

Kıbrıslı Türklerin mevcut lideri konumundaki KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar, Kıbrıs'taki yeni tezin, egemen eşitlik temelinde iki devletli çözüm olduğu üzerinde durmaktadır. Bu tez doğrultusunda yapılması gereken, Kıbrıslı Türklerin gerek işlerinin gerekse de dış işlerinin Kıbrıslı Türk makamları ve siyasi otoritelerince demokratik bir şekilde yürütülmesi, dış dünyaya egemen bir devlet olduğunun ispatlanmasıdır.⁴⁸ Örneğin, Kıbrıslı Türk sporcular, başta AB olmak üzere uluslararası toplum üyelerince kendilerine uygulanan uluslararası yaptırımlar ve ambargolardan dolayı uluslararası spor müsabakalarına katılamamaktadır. Buna bir tepki olarak, KKTC'de daha fazla ve çeşitli spor müsabakaları düzenlenerek, KKTC ile ilişki kurmaya niyetli devletlerin sporcularının davet edilmesi önünde herhangi bir engel yoktur.⁴⁹

⁴⁴ *Loizidou v Turkey* App no 15318/89 (ECtHR, 18 December 1996), paras 56-57.

⁴⁵ Tufan Ekici ve Yonca Özdemir, 'Turkish Foreign Aid to Northern Cyprus: A Mother's Blessing or Curse?' (2021) 21(3) *Southeast European and Black Sea Studies* <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14683857.2021.1939378?ca_sa_token=VbutGxw_I34AAAAA:qpZKuldePUscNvIqbwv7Z2RFB8aLawHwinUC471iXv6IDHhJeMe64wZZ_0src6IL5kkPnH8L51H1CTI3> Date of Access 31 July 2021.

⁴⁶ Rebecca Bryant ve Christalla Yakinthou, *Cypriot Perceptions of Turkey* (TESEV Publications 2012) 16; Ayrıca bkz Evren Altınkaş, 'Kıbrıs Sorunu, Türk Dış Politikası ve Uluslararası Hukuk' in Cenap Çakmak, Nejat Doğan ve Ahmet Öztoprak (edr), *Uluslararası İlişkilerde Güncel Konular ve Türkiye* (Seçkin Yayıncılık 2012) 56.

⁴⁷ Turgut Turhan, 'Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti-Azerbaycan İlişkileri' (2011) 60(1) *AÜHF* 175, 180-181.

⁴⁸ Hasan Erçakıca, 'Devleti Lefkoşa'da Aramak En Doğrusu Olacak' (*VeKıbrıs*, 24 Eylül 2021) <<https://www.vekitabris.com/devleti-lefkosada-aramak-en-dogrusu-olacak/>> Erişim Tarihi 29 Eylül 2021.

⁴⁹ 'KKTC'de Ambargolara Karşı 'Parkur Müsabakası' Düzenlendi' (*HaberKıbrıs*, 20 Haziran 2021) <<https://haberkitabris.com/kktcde-ambargolara-karsi-parkur-musabakasi-duzenlendi-1657-2021-06-20.html>> Erişim Tarihi 29 Eylül 2021.

Bilindiği gibi, devletleri dış ilişkilerinde diplomasi temsilcilikleri temsil etmektedir. Resmi diplomasi temsilcilikleri, kabul eden devlet nezdinde gönderen devleti temsil etmek ve bu iki devlet arasındaki ilişkileri geliştirmekle yükümlüdür. Bir devlet, başka bir devletle resmi diplomasi ilişkisi kurar veya başka bir devletin konsolosuna *exequator* verirse, bu durumda ilgili kabul eden devlet diğer devleti zımnen tanımış olmaktadır.⁵⁰ KKTC'yi uluslararası alanda tepki çekmemek için tanımak istemeyen devletler bu nedenle KKTC ile resmi bir diplomasi ilişkisine girmemektedir. Yine de bu durum, KKTC'nin diğer devletlerle ilişki geliştirmesine engel değildir. KKTC, Türkiye ile resmi diplomasi temsilcilik ilişkisi kurmuş ve bunun dışında sınırlı sayıda devlette “temsilcilik” adı altında ofisler açmıştır. Bu ofisler aracılığıyla farklı devletlerde yaşayan kendi vatandaşlarına hizmet sunmaktadır.⁵¹ KKTC, söz konusu ofislerini çoğaltabilir, bu ofislerin aktif faaliyetleri sonucu, Azerbaycan örneğinde görüldüğü gibi, diğer devletlerle ilişkilerini geliştirebilir.

C. Kıbrıs'ta Bölünmenin Ardından Tarafların İzlediği Farklı Mülkiyet Politikaları

1960 yılında bir dizi uluslararası anlaşmalar sonucu kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temel iki kurucu toplumu olan Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların, 1974 yılının ardından sırasıyla adanın kuzeyine ve adanın güneyine yerleştiği, buralarda homojen toplumlar olarak yaşamaya başladığı bilinmektedir. Bu gelişmenin ardından, 2 Ağustos 1975 tarihinde Viyana'da bir Nüfus Mübadelesi Anlaşması⁵² yapılmıştır. Bu anlaşma doğrultusunda UNFICYP aracılığıyla adanın kuzeyinde kalan Rumlar güneye, güneyinde kalan Türkler ise kuzeye geçirilmiştir.⁵³

Son kalan nüfusların da nüfus mübadelesiyle kendi etnik gruplarının bulunduğu bölgelere yerleştirilmesiyle, Kıbrıs'ın kuzeyinin ve güneyinin bir ara bölgeyle birbirinden ayrıldığı görülmektedir. Bu mübadele sonucunda adada yer değiştiren nüfusun, 1974'ten önce yaşadığı mülkleri geride bırakması, mülkiyet sorununun temelini oluşturmaktadır. Bu yazıda değinilen Kapalı Maraş'ta terk edilen mülkler ve bu bölgeye ilişkin mülkiyet sorunu da aslında bu genel durumun paralelinde yaşanan bir örnektir.

Özetle, Kıbrıs'ın güneyine göç eden Kıbrıslı Rumlara, güneydeki mülklerini terk etmiş olan Kıbrıslı Türklerin buradaki mülkleri, anılan Kıbrıslı Rumların kuzeyde bıraktıkları mülklerinin eşdeğeri olarak verilmiştir; ancak verilen mülkiyet hakkı

⁵⁰ Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk* (9. Bası, Turhan Kitabevi 2010) 346.

⁵¹ Farklı devletlerde kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti “Temsilcilikler”inin listesi için bkz <<https://mfa.gov.ct.tr/tr/konsolosluk-bilgisi/dis-temsilciliklerimiz/>> Erişim Tarihi 9 Haziran 2020.

⁵² The Third Vienna Agreement (2 August 1975) < [https://www.pio.gov.cy/en/agreements-the-third-vienna-agreement-\(2-august-1975\).html](https://www.pio.gov.cy/en/agreements-the-third-vienna-agreement-(2-august-1975).html) > Date of Acces 30 July 2021.

⁵³ Ömer Fazlıoğlu, ‘AIHM'nin Xenides-Arestis Kararı ve Kıbrıs'ta Mülkiyet Sorunu’ (TEPAV, EPRI Dış Politika Etütleri Programı) 3.

değil, kullanım hakkıdır. Kıbrıs'ın kuzeyine göç eden Kıbrıslı Türklere ise, burada terk edilmiş olan Kıbrıslı Rum mülklerinin mülkiyet hakkı, geride bıraktıkları mülklerinin eşdeğeri oranında verilmiştir. KKTC, yerinden edilen Kıbrıslı Türklere mülkiyet hakkı verirken, Kıbrıs Cumhuriyeti aynı durumdaki Kıbrıslı Rumlara kullanım hakkı vermiştir.⁵⁴ Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumların terk edilmiş mülkler için apayrı politikalar izlemesi, mülkiyet sorununun içinden çıkılmaz bir hal almasına neden olmuştur.

Fiili olarak sadece Güney Kıbrıs'ı yöneten 'Kıbrıs Cumhuriyeti,' Kıbrıslı Türklerin güneyde terk etmek zorunda kaldığı mülklerini vakıf denetimi altına almıştır. Bu mülkler, Vasilik Yasası (*Guardianship Law*) doğrultusunda, ilgili vakıf tarafından kontrol altında tutulmuştur.⁵⁵ Kuzeyden göçen Kıbrıslı Rumlar, güneydeki terk edilmiş Kıbrıslı Türk mülklerine yerleştirilmiş ve kullanım hakkı elde etmiştir. Kıbrıslı Rum yetkililer, Kıbrıslı Türklere ait olan güneydeki mülklerin mülkiyetini devlete geçirmemiş, sadece denetimini ve kontrolünü sağlamak amacıyla bunlara el koymuştur.⁵⁶

Öte yandan, Kıbrıslı Rum yetkililerinin Kıbrıslı Türklere ait bazı mülkleri kamu yararı gerekçesiyle kamulaştırdığı bilinmektedir. Ancak kamulaştırma bedelinin ilgili hak sahibi Kıbrıslı Türklere ödenmesi, Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından, adada kalıcı bir çözüme ulaşılabacağı zamana kadar ertelenmiştir. Oysa kamulaştırma durumlarında kamulaştırma bedelinin anında ödenmesi gerekmektedir. Ayrıca, Kıbrıslı Rum yetkililer, Kıbrıslı Rumların 1974'te terk ettikleri ve adanın kuzeyinde bulunan mülklerinin satışını izne tabi tutmuştur. Fiilen de bu izni vermemekte, Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türklere mülk satışını engellemektedir.⁵⁷

Kıbrıslı Rumlar tarafından izlenen mülkiyet politikasının uluslararası toplum açısından daha fazla takdir görmesi, bunun kusursuz olduğu anlamına gelmemektedir. Bazı temel noktalarda, Kıbrıslı Türklerin geride bıraktıkları mülklerine ilişkin olarak hak ihlalleri tespit edilmektedir. Bunlardan ilki, yukarıda da değinildiği gibi kamulaştırılan mülklerin bedelinin derhal ödenmemesidir. Bir diğeri, Vasilik Yasası uyarınca kiralanın mülkler için, kira sözleşmesiyle ilgili olarak Kıbrıslı Türklerin rızasının alınmamasıdır. Elde edilen kira gelirleri de Kıbrıslı Türklere ödenmemektedir. Kamulaştırma bedeli gibi, kira bedellerinin de adada kapsamlı çözüme ulaşıldıktan sonra ödeneceği belirtilmektedir.⁵⁸ Görüldüğü gibi, aslında Kıbrıslı Rumların izlemiş olduğu mülkiyet hakkı politikasında da ciddi sorunlar bulunmaktadır.

⁵⁴ Emine Çolak, *Kuzey Kıbrıs'ta Mülkiyet Hakları* (Kıbrıslı Türk İnsan Hakları Vakfı Yayınları 2012) 13.

⁵⁵ Nicos Trimikliniotis and Corina Demetriou, *Displacement in Cyprus, Consequences of Civil and Military Strife, Report 3, Legal Framework in the Republic of Cyprus* (Peace Research Institute Oslo 2012) 36.

⁵⁶ Fazlıoğlu (n 53) 3.

⁵⁷ ibid 3-4.

⁵⁸ ibid 4-5.

Konuya Kıbrıslı Türkler açısından devam etmek gerekirse, adanın güneyinde mülk bırakan Kıbrıslı Türklerin, bıraktıkları mülklerin eşdeğerinde mülkü, mülkiyet hakkını da içerecek şekilde Kuzey Kıbrıs'ta edinmiş oldukları görülmektedir. Ne yazık ki, bazıları Güney Kıbrıs'a geçip terk ettikleri mülklerin bir kısmını Kıbrıslı Rumlara satmıştır. Bu da Kıbrıs'ta mülkiyet sorununu içinden çıkılmaz hale getiren bir diğer noktadır.⁵⁹ Kıbrıslı Türklerin bu tavrı, hem Kıbrıslı Türklerin kendi elini zayıflatmış hem mülkiyet konusunu daha da karmaşık hale getirmiştir. Bu kişiler, Kıbrıs'ın güneyinde terk etmiş oldukları mülklerin eşdeğerini zaten Kıbrıs'ın kuzeyinde edinmiştir, üstelik kendilerine mülkiyet hakkı da verilmiştir. Bu kişiler, mülklerinin güneydeki karşılığını satmış olmalarına rağmen kuzeydeki mülkleri hala kullanmaktadır. Bu doğrultuda Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumların farklı mülkiyet politikaları, mülkiyet sorununu derinleştiren ilk nokta olarak ifade edilebilir. İkinci nokta ise, Kıbrıslı Türklerin eşdeğerini elinde bulundurdukları mülkleri Kıbrıslı Rumlara satmış olmalarıdır.

Kıbrıslı Türklerin bireysel olarak bu tutumlarının yanında, KKTC'nin resmi mülkiyet politikasının ayrıntıları nelerdir? Bu soruya da cevap aramak faydalı olacaktır. KKTC Anayasası'nın Geçici 1. maddesi, Kıbrıslı Türklerin Güney Kıbrıs'ta kalan taşınmaz mülklerine karşılık, KKTC'den "eşdeğerde taşınmaz mal" isteme haklarının bulunduğunu belirtmektedir. Bu anlamda KKTC Anayasası'nın 159. maddesine de değinmekte yarar vardır. Bu maddenin birinci fıkrasının b bendi, adanın kuzeyinde bulunan ve terk edilmiş olan bütün taşınmaz malları KKTC'nin mülkiyetinde kabul etmiştir.⁶⁰

KKTC Anayasası'nın bu hükmü yanında, günümüzde İTEM Yasası olarak anılan ve tam adı "İskan, Topraklandırma ve Eşdeğer Mal Yasası"⁶¹ olan yasa da önemlidir. Kıbrıs Türk Federe Devleti döneminde kabul edilen İTEM Yasası ile KKTC'de bulunan terk edilmiş mülklerin, eşdeğer miktarda, kuzeye göçen Kıbrıslı Türklerle verilmesinin önu açılmıştır. Bu mülklerin tapusu veya Kıbrıslı Türklerin isimlendirdiği

⁵⁹ 'Güney Kıbrıs'taki Türk Mallarına 45 Milyon Euro' (Yenidüzen, 1 Kasım 2013) <<https://www.yeniduzen.com/guney-kibristaki-turk-mallarına-45-milyon-euro-8924h.htm>> Erişim Tarihi 30 Temmuz 2021.

⁶⁰ KKTC Anayasası 159. maddesinin konuyla ilgili birinci fıkrasının tam metni şu şekildedir:

"(1) 15 Kasım 1983 tarihinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan, ve;

(a) Tapusu, 16 Ağustos 1960 tarihinden önce Kıbrıs Hükümeti adına kayıtlı tüm taşınmaz mallar ile, 16 Ağustos 1960 tarihinden sonra Kıbrıs Cumhuriyetine intikal eden tüm taşınmaz mallar; kamuya ait yollar, sular, su kaynakları, liman ve sahiller, rıhtım ve iskeleler, göller, dere ve göl yatakları, tarihi kent, bina ve kalıntılar ile kaleler ve bunların alanları, doğal servetler ve yeraltı kaynakları, ormanlar, savunma yapı ve tesisleri ile yeşil saha ve parklar; kamuya açık köy ve tarla yolları, kamu hizmetinde kullanılan binalar;

(b) Kıbrıs Türk Federe Devletinin ilan edildiği 13 Şubat 1975 tarihinde terkedilmiş bulunan veya söz konusu tarihten sonra yasanın terkedilmiş veya sahihsiz taşınmaz mal olarak nitelendirildiği veya hüküm veya tasarrufu kamuya ait olması gerekli olup da aidiyeti saptanamamış olan tüm taşınmaz mallar, bina ve tesisler; ile

(c) 1960 Kuruluş Andlaşması'nda ve ona bağlı eklerde belirlenen askeri tesis, rıhtım, kamp ve sair talim sahaları içinde bulunan tüm taşınmaz mallar,

Tapuda böyle kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin mülkiyetindedir ve tapu kayıtları buna göre düzeltilir." KKTC Anayasası'nın metni için bkz < <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/anayasa.aspx> > Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021.

⁶¹ 41/1977 numaralı İskan, Topraklandırma ve Eşdeğer Mal Yasası'nın metni için bkz <<https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>> Erişim Tarihi 30 Temmuz 2021.

şekliyle koçanı, eşdeğere hak kazanmış Kıbrıslı Türklere verilmiştir. Türkiye’den KKTC’ye göç eden kişilerle, Güney Kıbrıs’ta herhangi bir mal bırakmadan yerinden edilen Kıbrıslı Türklere ise tahsis adı altında terk edilmiş mülkleri kullanım hakkı verilmiştir. Bir süre sonra da bu tahsis belgeleri tapuyla değiştirilmiştir.⁶²

Mülkiyete ilişkin bütün bu gelişmelere neden olan KKTC Anayasası’nın 159. maddesinin mülkiyet hakkına ilişkin uluslararası ilkelere aykırı olduğu ileri sürülmektedir.⁶³ Bilindiği ve birçok defa da yazıldığı gibi⁶⁴, bu mülkiyet politikası sonucunda, kuzeydeki mülklerini terk eden Kıbrıslı Rumların mülkiyet haklarının ihlal edildiği AİHM tarafından ortaya konmuştur. Üstelik bu ihlallerin sorumluluğu Kıbrıs’ın kuzeyinde bulunan Türk Silahlı Kuvvetleri nedeniyle, Kıbrıslı Rumların Kıbrıs’ın kuzeyindeki mülklerine erişememesinin sorumlusu olarak görülen Türkiye’ye yüklenmiştir.⁶⁵

Yukarıda bahsedilen konular kapsamında, 1974 öncesinde Kapalı Maraş’ta yaşayan Kıbrıslı Rumlar da mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ve mülklerinin kendilerine teslim edilmesini istemektedir. Onları farklı kılan durum, 1974 yılından sonra mülklerinin bulunduğu bölgenin yerleşime açılmamış olmasıdır.

II. Kıbrıs Vakıflar İdaresi ile Kapalı Maraş’taki Mülklerin Mülkiyeti Sorunu İlişkisi

Kıbrıs’ta Osmanlı Devleti’nin egemenliği döneminde çeşitli vakıflar (Abdullah Paşa, Lala Mustafa Paşa ve Bilâl Ağa Vakıfları) kurulmuştu. Bu vakıflar, merkezi İstanbul’da olan Evkaf Nezareti’nin atadığı kişilerce yönetilmekte ve denetlenmekteydi. Kıbrıs 1878 yılında Büyük Britanya’ya kiralandı. Bu kiralama sırasında, Kıbrıs’ta bulunan cami, mezarlık, Müslüman okulları ve Müslümanlığa ait kurumların taşınır ve taşınmaz mülklerini ve mali kaynaklarını yönetmesi için Vakıflar İdaresi’nin yetkili olacağı 4 Haziran 1878 tarihli Savunma Andlaşması ile düzenlenmiştir.⁶⁶ Büyük Britanya’nın aday tek taraflı ilhakinin ve adanın sömürge toprağı olmasının ardından, Kıbrıs’taki Vakıflar İdaresi’nin İstanbul Evkaf Nezareti ile olan bağlantısı kesildi. Yine de anılan mülklerin yönetimi Kıbrıs’taki Vakıflar İdaresi tarafından sağlanmaya devam edildi.⁶⁷

Vakıflar İdaresi, Kapalı Maraş’taki mülklerin mülkiyetinin önemli bir kısmının kendisine ait olduğunu, buna rağmen 1878 yılının ardından Büyük Britanya yönetimi

⁶² Fazlıoğlu (n 53) 5-6.

⁶³ ibid 8.

⁶⁴ Ayla Gürel ve Kudret Özersay, ‘The Politics of Property in Cyprus, Conflicting Appeals to ‘Bizonality’ and ‘Human Rights’ by the Two Cypriot Communities’ (International Peace Research Institute Report 3/2006) 27.

⁶⁵ *Loizidou v Turkey* App no 15318/89 (ECtHR, 18 December 1996), para 60.

⁶⁶ Derviş T, ‘Kıbrıs’ta Vakıflar İdaresinin Statüsü ve Stratejik Önemi’ in Soyalp Tamçelik (edr), *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti “Fırsatlar ve Tehditler”* (Ekoavasya 2011) 174.

⁶⁷ ibid 175-178.

ve Kıbrıslı Rumlar tarafından bu mülklerin gasp edildiğini ve mülkiyetlerinin sömürge yönetimi tarafından hukuka aykırı bir şekilde Kıbrıslı Rumlara verildiğini iddia etmektedir.⁶⁸ Bu iddianın 20. yüzyılın başlarında Kıbrıs'taki sömürge yönetiminin idari teşkilatı içinde bulunan tapu dairesi tarafından düzenlenmiş olan 3,121 adet tapu kaydına dayandırıldığı belirtilmektedir.⁶⁹ Öte yandan, 20. yüzyılın başlarından 1974 yılına kadar, günümüzde Kapalı Maraş olarak anılan bölgedeki mülklerin 4,640 dönümün, yani Maraş'ın neredeyse %99'unun Kıbrıslı Türkler dışındaki ada sakinleri ve yabancı turizm yatırımcıları tarafından kullanıldığı ifade edilmektedir.⁷⁰

KKTC'nin iç hukukuna bakıldığında, KKTC Anayasası'nın⁷¹ 131. maddesinin Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesi başlığını taşıdığı ve konuyla ilgili olduğu görülmektedir. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasına göre, "vakıf kuruluşlarına veya vakıflara veya camilere ve diğer herhangi bir İslam dini kuruluşuna ait mallar da dahil olmak üzere, vakıf malları ilgilendiren veya herhangi bir suretle bunları etkileyen bütün konular, münhasıran Temel Evkaf Kuralları (Ahkamül Evkaf), yürürlükteki mevzuat ve bu Anayasa yürürlüğe girdikten sonra Cumhuriyet Meclisince yapılan yasalara bağlıdır." Bu madde doğrultusunda uygulanması gerektiği belirtilen kurallar, Vakıflar Hukuku (Ahkamül Evkaf) olarak anılmaktadır.⁷² Vakıflar Hukukuna göre, 36 yıl boyunca herhangi bir hukuki gerekçeye dayanmadan terk edilmiş bulunan vakıf taşınmazlarının mülkiyeti, bunu anılan süre boyunca kullanan kişilerce, olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabilir.⁷³ Çalışma konusu açısından önemli nokta, olağanüstü zamanaşımı yoluyla vakıflara ait bir mülkün mülkiyetinin kazanılması için, vakfın taşınmaz mülküyle ilgilenmemesi gerekliliğidir. Vakıflar Hukuku, taşınmazıyla ilgilenmeyen vakıf karşısında, söz konusu taşınmaz mülkle ilgilenen diğer tarafı korumaktadır.⁷⁴

Kapalı Maraş'la ilgili planlanan ve planlanacak olan açılım ve buradaki eski sakinlerin geri dönmesi, Kapalı Maraş'ta bulunan taşınmaz mülklerin mülkiyetinin

⁶⁸ ibid 176-177.

⁶⁹ ibid 185.

⁷⁰ ibid 185. 1974 yılı itibarıyla Kapalı Maraş'taki mülklerin kullanımının kimler tarafından yapılmakta olduğuna ilişkin bir tablo için bkz Derviş (n 66) 186.

⁷¹ KKTC Anayasası'nın 131. maddesi şu şekildedir:

(1) Vakıf Kuruluşu ve Temel Evkaf Kuralları (Ahkamül Evkaf), bu Anayasaca tanınır.

(2) Vakıf kuruluşlarına veya vakıflara veya camilere ve diğer herhangi bir İslam dini kuruluşuna ait mallar da dahil olmak üzere, vakıf malları ilgilendiren veya herhangi bir suretle bunları etkileyen bütün konular, münhasıran Temel Evkaf Kuralları (Ahkamül Evkaf), yürürlükteki mevzuat ve bu Anayasa yürürlüğe girdikten sonra Cumhuriyet Meclisince yapılan yasalara bağlıdır.

(3) Geliri Vakıflar Örgütüne ait olan vakıflar, her türlü vergiden bağışık tutulur.

(4) Vakıflar Örgütü ile Din İşleri Dairesinin kuruluşu ve işleyişi yasa ile düzenlenir ve yasada gösterilen görevleri yerine getirir.

(5) Dini hizmetlerin yürütülmesinde ve bu hizmetlerin giderlerinin karşılanmasında Devlet, Vakıflar Örgütüne yardımcı olur."

⁷² Şölen Külahçı, 'Vakıf Taşınmazlarının Olağanüstü Zamanaşımı Yoluyla Kazanılması (Türk Hukuku-KKTC Hukuku Karşılaştırmalı)' (2011) 60(4) AÜHF 921, 926.

⁷³ ibid 928.

⁷⁴ ibid 930.

kime ait olduğu tartışmasını yeniden başlatmıştır. Vakıflar İdaresi burada bulunan mülklerin mülkiyetinin kendisine ait olduğunu ileri sürmektedir.⁷⁵ Öte yandan, 1974'te Maraş'ı ve burada kullandıkları taşınmaz mülkleri terk eden Kıbrıslı Rumlar, söz konusu bölgedeki taşınmaz mülklerin mülkiyetinin, 1974 yılına kadar burada sakin olan Kıbrıslı Rumlara ait olduğunu iddia etmektedir.⁷⁶

Vakfa ait bir taşınmazın mülkiyetinin olağanüstü zamanışı yöntemle kazanabilmesi için temel nokta, söz konusu vakfın mülkü ile 36 yıl boyunca bir gerekçesi olmadan ilgilenmemesidir. Vakıflar İdaresi Kapalı Maraş'ta bulunan mülkler açısından böyle bir süre boyunca ilgilenmemesi gibi bir durumun söz konusu olmadığını ileri sürmektedir.⁷⁷ Buna rağmen sorun, Vakıflar İdaresi'nin Kapalı Maraş'ta bulunan taşınmazların mülkiyetini hukuken hala elinde bulundurduğu sonucuna varılabilecek şekilde basitçe çözülecek gibi görünmemektedir. Çünkü KKTC Yüksek İdare Mahkemesi vermiş olduğu bir kararında, AİHM kararı doğrultusunda, Kıbrıs'taki mülkiyet sorununa ilişkin görev yapmak üzere kurulan Taşınmaz Mal Komisyonu'nun, mülkiyet hakkına ilişkin uyuşmazlıkları çözerken 1974 yılındaki tapu kayıtlarına bakması gerektiğini bildirmiştir.⁷⁸

Zaten Taşınmaz Malların Tazmini, Takası ve İadesi Yasası'nın⁷⁹ altıncı maddesinin ikinci fıkrası, "Üzerinde hak iddiasında bulunulan mal bir taşınmaz ise, bu malın 20 Temmuz 1974 tarihinde kendi adına kayıtlı olduğu ve/veya adına kayıtlı olan şahsın yasal mirasçısı olduğu" şeklinde bir hüküm içermektedir. Yani, aşağıda ayrıntılarıyla değinilecek olan Taşınmaz Mal Komisyonu, önüne gelen başvurularda bir karar verirken, 1974'teki tapu kayıtlarına bakacaktır. Yüksek İdare Mahkemesi de anılan kararında bunu vurgulamaktadır.⁸⁰ Onun dışında, Mahkeme söz konusu kararında Kapalı Maraş'a ilişkin uyuşmazlıklarda da bakılması gereken yerin, 1974'teki resmi

⁷⁵ Derviş (n 66) 178.

⁷⁶ Fazlıoğlu (n 53) 15.

⁷⁷ Külahçı (n 72) 931.

⁷⁸ Yüksek İdare Mahkemesi, D.2/2019, 21.10.19 < <https://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/asli-yetki-istida-istinaf/dno/2019/D-2-2019.docx> > Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021. Mahkeme 35. sayfada şöyle demektedir: "Yukarıda bahsedildiği üzere, Yasanın 6. maddesinin aradığı ve başvuran Müstedi Akinita I. Th. Ioannou & Yi Limited'e, yüklediği ispat külfeti, Komisyonu herhangi bir makul şüpheye mahal bırakmayacak şekildedir. Bunun anlamı ise Komisyonun, yukarıda bahsi geçen tapu kütüklerindeki kayıtların, yürürlükteki hukuka uygun olarak/ yürürlükteki yasalara /yürürlükteki mevzuata/ ahkamül evkafa/ evkaf kurallarına / evkaf yasalarına uygun olarak değiştirildiği/mülhak vakfın gasp edilmesinin söz konusu olmadığı hususunda herhangi bir makul şüpheye mahal bırakmayacak şekilde tatmin olmadıkça Müstedi Akinita I.Th. Ioannou & Yi Limited, lehine karar üretmemekle yükümlü olduğudur."

⁷⁹ 67/2005 numaralı Taşınmaz Malların Tazmini, Takası ve İadesi Yasası'nın metnine ulaşmak için bkz <<https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx> > Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021.

⁸⁰ Yüksek İdare Mahkemesi, D.2/2019, 21.10.19 < <https://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/asli-yetki-istida-istinaf/dno/2019/D-2-2019.docx> > Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021. Mahkeme 10. sayfada şöyle demektedir: "67/2005 sayılı Yasanın(3) maddesine göre Taşınmaz Mal Komisyonu'na başvuranların üzerinde hak iddia ettikleri taşınmaz mal üzerinde Tapu kütüklerindeki kayıtlara göre hak talebinde bulunanlardan başka hak sahibinin bulunup bulunmadığına da Taşınmaz Mal Komisyonu dikkat etmektedir. Burada esas olan, 1974 tarihinde mevcut Tapu kütüklerindeki kayıtlarda başka hak sahiplerinin olup olmadığıdır."

tapu kayıtları olduğunu belirtmiştir. Bu kayıtlarda ise Kapalı Maraş'ta bulunan taşınmazların mülkiyeti, bölgede sakin olan Kıbrıslı Rumlar olarak düzenlenmiştir.⁸¹

Yukarıda aktarılanlar dışında, aslında Kapalı Maraş'taki mülkiyet sorununu yakından ilgilendiren AİHM'in *Arestis-Xenides* kararı da önemlidir. Bu kararın ardından, Kapalı Maraş'taki taşınmazların mülkiyetine ilişkin Kıbrıslı Rumların iddialarını geçersiz kabul etmek güçtür. Çünkü anılan kararında AİHM, Kapalı Maraş'taki taşınmazların mülkiyetine ilişkin sorunda, olayın Vakıflar İdaresi'ne ilişkin ayağını göz önünde bulundurmamıştır. Türkiye, Kapalı Maraş'taki bu mülklerin özel kişilerin mülkiyetine geçmeyeceği iddiasını AİHM'e sunmuştur; ancak AİHM buna rağmen, Kapalı Maraş'ta bulunan bir mülkle ilgili davayı kabul edilebilir bulmuştur.⁸² AİHM, Kapalı Maraş'ta bulunan bu taşınmazın mülkiyetinin *Arestis-Xenides*'e ait olduğunu belirtmiştir.⁸³ Bir diğer deyişle, AİHM bu dava ışığında, Kapalı Maraş'taki mülklerde Kıbrıslı Rum sakinlerinin mülkiyet hakkının bulunduğunu kabul etmiştir.

Zaten KKTC Cumhurbaşkanı Tatar da yapmış olduğu açıklamalarında, Kapalı Maraş'ta mülkiyeti bulunanlara çağrıda bulunmuş ve Taşınmaz Mal Komisyonu üzerinden mülklerinin bu kişilere iade edilebileceğini, mülkiyet haklarına saygılı olunacağını bildirmiştir.⁸⁴ Bu durumda Kapalı Maraş açılımı ve %3,5'lük alanda bulunan mülklere geri dönüşün, uluslararası toplumun beklentisini karşılayacak düzeyde, hak sahibi olarak kabul edilen Kıbrıslı Rumların mülkiyet haklarına saygı duyularak açılacağı niyetinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Aktarılanlar ışığında, şu anda Kapalı Maraş'ta bulunan mülklerin mülkiyetinin adadaki Büyük Britanya yönetimi tarafından hukuka aykırı bir şekilde vakıflardan alındığını öne süren Vakıflar İdaresi'nin ise⁸⁵, söz konusu iddiasını ispatlayan ciddi kanıtları uluslararası kamuoyunun gündemine sunması kendisi açısından kaçınılmazdır. Çünkü özellikle BM'nin ve AİHM'in konuya ilişkin kabulü değişecekmiş gibi gözükmemektedir.

AİHM'in veya Yüksek İdare Mahkemesi'nin değerlendirmeleri bir kenara bırakıldığında, Vakıf mülklerinin vakıfların elinden çıkmaya başladığı an olarak, Taşınmaz Mal Zamaşımı Yasası olarak anılan, 4/1886 numaralı ve 24 Nisan 1886

⁸¹ Yüksek İdare Mahkemesi, D.2/2019, 21.10.19 < <https://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/asli-yetki-istida-istinaf/dno/2019/D-2-2019.docx> > Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021. Mahkeme 16.sayfada şöyle demektedir: "Taşınmaz Mal Komisyonu'na başvuran kişinin koçanın Taşınmaz Mal Komisyonu tarafından iptal edilemeyeceği gerçeği ışığında ve Taşınmaz Mal Komisyonu'na başvuran bir kişinin 20/7/1974 tarihindeki koçan tahtında mal sahipliğini ispat ettiği göz önünde tutulduğu zaman, Gazimağusa Kaza Mahkemesi'nin 271/2000 sayılı davada verdiği karar Müstedinin 67/2005 sayılı Yasa altındaki haklarını, Yüksek İdare Mahkemesi/İstinaf 12,13,14/2015'de ifade edildiği gibi, olumsuz etkilemeyecektir."

⁸² *Xenides-Arestis v Turkey* App no 46347/99 (ECtHR, 22 December 2005), paras 14,15 ve 22.

⁸³ Derviş (n 66) 180.

⁸⁴ 'Tatar: Kapalı Maraş'ın açılımı, Taşınmaz Mal Komisyonu Üzerinden Mülkiyet Haklarına Saygılı ve Hukuka Uygun Bir Şekilde Gerçekleştirilecek' (*Kıbrıs Gazetesi*, 20 Temmuz 2021) <<https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/tatar-kapali-marasin-acilimi-tasinmaz-mal-komisyonu-uzerinden-h115643.html>> Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021.

⁸⁵ Derviş (n 66) 176-177.

tarihli yasanın yürürlüğe girmesine işaret edildiğine de değinilmelidir. Bu yasanın ardından, vakıflara ait olan mülklerin çeşitli zamanlarda mülkiyetinin kaybedildiği görülmektedir. Anılan yasa doğrultusunda vakfa ait olan bir malı kullanan kişilerin, zamanla mülkiyetini edinmesinin önü açılmıştır. İddiaya göre bu yasa, sadece Türklere ait vakıfları değil, Kıbrıs Kilisesi’ni de etkilemiştir.⁸⁶

Vakıflara ait mülklere ilişkin konularda dava açma hakkının anılan yasanın beşinci maddesi ile tanınmış bir hak olduğu bilinirken, vakıfların yönetimiyle görevli kişilerin bunu yapmadığı görülmüştür. Dolayısıyla, vakıflara ait mülklerin elden çıkma başlangıç yılı olarak 1886 yılı işaret edilmektedir. Kapalı Maraş’taki mülklere ilişkin olarak ise, özellikle 1910’lu yıllarda sürecin hız kazandığı belirtilmektedir. O döneme ait tapu kayıtlarına göre, birçok vakıf malının mülkiyeti takas veya zamanaşımı gibi nedenlerle kaybedilmiştir. 1913 ve sonrası döneme ait Vakıflar İdaresi arşivlerinin ve tutanaklarının bulunmadığı da ifade edilmekte, bu çerçevede sağlıklı bir inceleme yapmanın zorluğu üzerinde durulmaktadır.⁸⁷

Yüksek İdare Mahkemesi’nin anılan kararından anlaşıldığı kadarıyla, Vakıflar İdaresi’nin Kapalı Maraş’ta üzerinde hak iddia ettiği her bir mülke ilişkin olarak ayrı ayrı davalar açmasının ve bu çerçevede bir hukuksal yargılama başlatmasının, bu davalarda da hukuka aykırı bir şekilde mülkiyetini kaybettiği mülklere ilişkin kanıtlarını sunmasının önünde bir engel bulunmadığının da belirtilmesi gerekmektedir.⁸⁸

⁸⁶ Kutlay Erk, ‘Av. Murat Hakkı’dan Evkaf Mülkü Konusunda Bilgilendirme’ (*Yenidüzen*, 21 Eylül 2019) <<https://www.yeniduzen.com/av-murat-hakkidan-evkaf-mulku-konusunda-bilgilendirme-14515yy.htm>> Erişim Tarihi 02 Ağustos 2021.

⁸⁷ ibid

⁸⁸ Yüksek İdare Mahkemesi, D.2/2019, 21.10.19 < <https://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/asli-yetki-istida-istinaf/dno/2019/D-2-2019.docx> > Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021. Mahkeme 34 ve 35.sayfada şöyle demektedir: “Yasanın 6. maddesinin (3). fıkrası/8. maddesi (1). fıkrası bağlamında Müstedi Akinita I.Th. Ioannou &Yi Limited; Vakıflar İdaresinin mülkiyetinin dayanağı olarak iddia ettiği ilgili tarihlere ait Abdullah Paşa Vakfı/mülhak vakıf adına orijinal tapu kütüklerindeki kayıtların/ tapu belgelerinin/tapu koçanlarının ilgili tarihlerde ve sonuçta 20.7.1974 tarihine değin yürürlükteki hukuka uygun olarak /yürürlükteki mevzuata ve bu bağlamda ahkamül evkafa / evkaf kurallarına / evkaf ile ilgili yasalara uygun olarak değiştirildiğini, taşınmaz malın Abdullah Paşa Vakfının/mülhak vakfının, sonuçta Abdullah Paşa Vakfının emaneten idarecisi ve temsilcisi olan Vakıflar İdaresinin mülkiyetinden 3. kişilerin mülkiyetine /sonuçta Müstedinin mülkiyetine yürürlükteki hukuka/ yürürlükteki yasalara/ ahkamül evkafa/evkaf kurallarına uygun olarak geçtiğini/ vakıf arazinin/taşınmazın gasp edilmesinin söz konusu olmadığını ve sonuçta, konu arazi/taşınmaz mal üzerinde, hak talebinde bulunan Müstedi Akinita I.Th. Ioannou &Yi Limited’den başka hak sahibi olmadığı hususunu Komisyonu herhangi bir makul şüpheye mahal bırakmayacak şekilde ispatla yükümlüdür.”

“Yukarıda bahsedildiği üzere, Yasanın 6. maddesinin aradığı ve başvuran Müstedi Akinita I.Th. Ioannou &Yi Limited’e, yüklediği ispat külfeti, Komisyonu herhangi bir makul şüpheye mahal bırakmayacak şekildedir. Bunun anlamı ise Komisyonun, yukarıda bahsi geçen tapu kütüklerindeki kayıtların, yürürlükteki hukuka uygun olarak/ yürürlükteki yasalara /yürürlükteki mevzuata/ahkamül evkafa/ evkaf kurallarına / evkaf yasalarına uygun olarak değiştirildiği/mülhak vakfın gasp edilmesinin söz konusu olmadığı hususunda herhangi bir makul şüpheye mahal bırakmayacak şekilde tatmin olmadıkça Müstedi Akinita I.Th. Ioannou &Yi Limited, lehine karar üretmemekle yükümlü olduğudur.”

III. Kapalı Maraş Konusunda Birleşmiş Milletler'in ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Tutumu

A. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Kapalı Maraş Sorununa Yaklaşımı

Yukarıda da anıldığı gibi, Kapalı Maraş'la ilgili güncel açıklamalar ve gelişmeler uluslararası toplumda bir hareketliliğe yol açmış, hatta Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi Başkanlığı tarafından kınanması gibi bir gelişme dahi olmuştur. Uluslararası toplumda, Kapalı Maraş'ın Türkiye ve KKTC tarafından açılması planlanan herhangi bir kısmının BM'nin gözetiminde açılmaması özellikle tartışma yaratmıştır. Ayrıca, Kapalı Maraş'a sadece 1974'ten önce buranın sakinleri olan mülkiyet hakkı sahiplerinin geri dönmesi beklentisi de bulunmaktadır.⁸⁹

Kapalı Maraş'ın açılması ile ilgili olarak farklı dönemlerde değişik öneriler konuşulmuştur. Kimi zaman siyasi aktörlerin, kimi zamansa BM Genel Sekreterlerinin yaptığı bu öneriler temelde şu şekilde özetlenebilecektir: 1)Kapalı Maraş'ın Birleşmiş Milletler gözetiminde Kıbrıslı Rumlara verilmesi, 2)Kapalı Maraş'ın tek taraflı bir karar ve uygulama ile Kıbrıs Rum tarafına verilmesi, 3)Adada ulaşılabilecek bütünlüklü çözüm çerçevesinde Kapalı Maraş'ın Kıbrıslı Rumlara verilmesi, 4)Maraş'ın bir güven artırıcı önlem planı çerçevesinde Kıbrıslı Rumlara verilerek, karşılığında Mağusa limanı üzerinde Kıbrıslı Türkler aleyhindeki ambargoların kaldırılması gibi bir kazanım elde edilmesi.⁹⁰

BM Güvenlik Konseyi Başkanı, 23 Temmuz 2021'de bir bildiri yayımlamıştır. Bildiride, BM Güvenlik Konseyi'nin Kapalı Maraş ile ilgili önceki bağlayıcı kararı hatırlatılarak, Maraş'a 1974 yılından önceki sakinleri dışında herhangi bir kimsenin yerleştirilmesinin kabul edilemez olduğu vurgulanmıştır. Aksi bir gelişmenin, BM Güvenlik Konseyi kararlarıyla bağdaşmayacağı belirtilmiştir. Kapalı Maraş'la ilgili açılımda, etnik çatışmaların başladığı ilk günden beri adada bulunan UNFICYP isimli barış gücü misyonunun serbest dolaşım özgürlüğüne saygı duyulması istenmiştir.⁹¹

BM Güvenlik Konseyi Başkanı'nın bildirisinde Kıbrıs açısından önemli BM Güvenlik Konseyi kararlarına da atıfta bulunulmuştur. Bu kararların konuyla ilgili kısımları şu şekildedir: Öncelikle, S/RES/550(1984)⁹² numaralı kararda, KKTC'nin tanınmaması gerektiği tekrarlanmıştır. Bunun yanında, Kapalı Maraş'a 1974 öncesi sakinleri dışında bir başkasının yerleştirilmesinin kabul edilemez olduğu da

⁸⁹ Derviş (n 66) 179.

⁹⁰ ibid; Ayrıca bkz 'Denктаş: Havaalanı açılın, Rumlar Maraş'ı alsın' *Hürriyet* (5 Ocak 2021) <<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/denktaş-havaalanı-acılın-rumlar-marası-alsın-158650>> Erişim Tarihi 19 Kasım 2021.

⁹¹ UNSC Presidential Statement 13(2021) UN Doc S/PRST/2021/13

⁹² UNSC Res 550 (11 May 1984) UN Doc S/RES/550

belirtilmiştir. BM Güvenlik Konseyi'nin S/RES/789(1992)⁹³ numaralı kararında ise, Kapalı Maraş'ın güven artırıcı önlemler kapsamına alınabileceğine işaret edilmiştir.

20 Temmuz 1974 ve 15 Ağustos 1974 tarihlerinde adadaki vahşet olaylarını dindirmek amacıyla Türkiye'nin gerçekleştirdiği askeri müdahalelerin ardından, Kıbrıslı Rumlarla Kıbrıslı Türklerin adanın ayrı bölgelerinde yaşamaya başladığı belirtilmiştir. Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıslı Rumların oluşturdukları yönetimlerin ve fiili olarak egemenlik kullandıkları bölgelerin arasında ara bölge bulunmaktadır. Bu ara bölgenin en doğusunda olan Maraş bölgesi, Türkiye'nin askeri müdahaleleri sonrası yerleşime kapanmış oldu. Kıbrıslı Türkler, güncel açılım adımlarında, kendi egemenlik alanı içerisinde bulunan Kapalı Maraş'ı yeniden yerleşime açarken, bölgedeki mülklerde hak sahibi olan Kıbrıslı Rumların haklarını ihlal etme amacı taşımamaktadır.

BM Güvenlik Konseyi 29 Temmuz 2021 tarihinde yaptığı toplantısında UNFICYP'nin görevini altı aylık bir süre için daha uzatmış, taraflara UNFICYP'nin yetki ve göreviyle, personeline saygı duyması gerekliliğini hatırlatmıştır. Ayrıca BM Güvenlik Konseyi BM Güvenlik Konseyi Başkanı'nın kendi bildirisinde Kapalı Maraş ile ilgili söylediklerini onaylamıştır.⁹⁴ BM Güvenlik Konseyi Başkanı'nın yayımladığı bildirimlerin hukuki niteliği net olmasa da, güncel sorun açısından önemli olan BM Güvenlik Konseyi'nin 29 Temmuz 2021 tarihli bağlayıcı kararında söz konusu bildiri ile paralel noktalar üzerinde durmasıdır. Bu kararın Kıbrıslı Türkler tarafından eleştirilen en önemli kısmı, görev süresi yeniden uzatılan UNFICYP'nin durumuna ilişkin olarak Kıbrıslı Türklerin rızasının alınmamış olmasıdır.⁹⁵ Bilindiği gibi uluslararası hukuka göre, BM barış gücü misyonlarının kurulmasında ve görevlerine devam etmesinde tarafların rızasının alınması gerekmektedir.⁹⁶

Aslında şu anda KKTC sınırları içerisinde bulunan Kapalı Maraş'a ilişkin açılım, hak sahiplerine saygı duyularak gerçekleştirilecek ve hukuka uygun olan bir güven artırıcı önlem niteliğinde değerlendirilebilir. Kapalı Maraş'a ilişkin atılmış oldukları adımlarda, uluslararası hukukun ve kişilerin mülkiyet haklarının ihlal edilmeyeceği Türkiye ve Kıbrıslı Türkler tarafından özellikle vurgulanmalıdır.

⁹³ UNSC Res 789 (25 November 1992) UN Doc S/RES/789

⁹⁴ UNSC Res 2587 (29 July 2021) UN Doc S/RES/2587

⁹⁵ 'Dışişleri Bakanlığında BM Barış Gücünün görev süresinin rızası alınmadan uzatılmasına tepki' (*Kıbrıs Postası*, 29 Temmuz 2021) < https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n387118-disisleri-bakanligindan-bm-baris-gucunun-gorev-suresinin-rizasi-alinmadan-uzatilmasina-tepki > Erişim Tarihi 02 Ağustos 2021.

⁹⁶ Muzaffer Ercan Yılmaz, 'Etnik Çatışmalar ve Birleşmiş Milletler Barış Güçleri' (2011) 12(25) Sosyal Bilimler Dergisi 89, 91.

B. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin *Xenides-Arestis* Kararı, Taşınmaz Mal Komisyonu ve Kapalı Maraş'ta Mülkiyet Sorunu

AİHM'in *Xenides-Arestis* kararı, hem Kapalı Maraş'taki mülklerin mülkiyeti hem de Taşınmaz Mal Komisyonu'nun bugünkü yapısına ulaşması açılarından oldukça önemli bir karar olup, muhakkak değerlendirilmesi gerekmektedir. AİHM'in *Xenides-Arestis* kararından önce, şu anda hala aktif olarak Lefkoşa'nın kuzeyinde faaliyetlerini sürdüren Taşınmaz Mal Komisyonu'nun kuruluşuna değinmekte de fayda vardır.

a. Taşınmaz Mal Komisyonu ve Bugünkü Yapısına Kavuşması

Bilindiği gibi AİHM, 2001 yılında verdiği *Cyprus v Turkey* kararında, KKTC'de kurulacak olan bir hukuk yolunun Kıbrıslı Rumlar açısından başvurulabilecek bir iç hukuk yolu olarak tanınacağına işaret etmişti.⁹⁷ Bu doğrultuda mülkiyet hakkına ilişkin olarak KKTC iç hukuk sisteminde 2003 yılında Taşınmaz Malların Tazmini Yasası'nın⁹⁸ kabul edildiği, 2005 yılında ise bu yasanın Taşınmaz Malların Tazmini, Takası ve İadesi Yasası⁹⁹ ile yenilendiği bilinmektedir.¹⁰⁰

2003 tarihli Taşınmaz Malların Tazmini Yasası ile, KKTC çatısı altında bağlayıcı kararlar alma ve bunları uygulama yetkisine sahip, toplamda 7 veya 9 üyeden oluşan bir "Taşınmaz Mal Saptama, Değerlendirme ve Tazmin Komisyonu" oluşturulması düzenlenmişti. Anılan yasa altında, 1974 sonrasında Kıbrıs'ın kuzeyinde mülklerini terk etmek zorunda kalan Kıbrıslı Rumlara tazminat veya takas istemleriyle, kurulacak olan Komisyona başvurma imkanı tanınmıştı. Başvuru sonucunda Komisyonun kararından tatmin olmayan Kıbrıslı Rumların önce KKTC'deki yerel mahkemelere, buradaki iç hukuk yolunu tükettikten sonra ise AİHM'e başvurabilecekleri belirtilmiştir.¹⁰¹

Anılan 2003 tarihli bu yasanın en büyük eksikliği, tazminat hakkını kabul ederken, mülkiyet iadesini düzenlememesiydi. Bu, kurulan söz konusu komisyona yöneltilen ilk eleştiridir. İkinci eleştiri ise Komisyon üyeleri arasında kuzeyde mal bırakmış Rumların mülklerini halihazırda kullanan üyelerin olmasıydı. Bunun anılan komisyonun tarafsızlığını ve bağımsızlığını etkileyeceği düşünülüyordu. Üçüncü olarak, yasanın taşınır mallar üzerindeki mülkiyet haklarına ve manevi tazminata

⁹⁷ Kudret Özersay, 'AİHM'nin *Xenides-Arestis* Kararı' (2006) 61(1) AÜSBFD 323, 324.

⁹⁸ Yasanın tam ismi 'KKTC Hudutları Dahilinde Kalan ve Anayasa'nın 159. Maddesi'nin (4). Fıkrası Kapsamına Giren Taşınmaz Malların Tazmini Yasası' şeklindedir.

⁹⁹ 65/2005 numaralı olan ve tam ismi "Anayasa'nın 159'uncu Maddesinin 1'inci Fıkrasının (b) Bendi Kapsamına Giren Taşınmaz Malların Tazmini, Takası ve İadesi" Yasası olan düzenlemenin metni için bkz <<https://www.mahkemeler.net/egi-bin/elektroks.aspx>> Erişim Tarihi 31 Temmuz 2021.

¹⁰⁰ Fazlıoğlu (n 53) 12.

¹⁰¹ ibid 14.

ilişkin düzenleme içermemesi de eksiklik olarak vurgulanıyordu.¹⁰² Bu doğrultuda 2005 yılında, AİHM'in *Xenides-Arestis* davasının kabul edilebilirliğine ilişkin kararında¹⁰³ vurgulandığı şekilde Komisyon, Taşınmaz Mal Komisyonu olarak yeniden düzenlendi ve bu eksiklikler giderildi.

AİHM'in *Xenides-Arestis* davasının kabul edilebilirlik kararında yapılan değerlendirmelere göre revize edilen Taşınmaz Mal Komisyonu, KKTC'nin değil ama Türkiye'nin bir iç hukuk yolu olarak, Kıbrıslı Rumlar tarafından AİHM'e mülkiyet ile ilgili konularda başvuruda bulunulmadan önce tüketilmesi gereken bir mekanizma olarak kabul edilmektedir.¹⁰⁴

2005'teki yeni yasa, AİHM'nin önüne gelen davalarda KKTC Anayasası'nın yukarıda değinilen 159. maddesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Birinci Ek Protokolü'nün birinci maddesindeki mülkiyet hakkına ilişkin düzenlemelerle uyumsuzluğunu gidermek amacıyla düzenlenmiştir¹⁰⁵. Bu yeni yasanın üçüncü maddesi, "Bu yasa kapsamına giren taşınır ve taşınmaz mallar üzerinde meşru hak iddiasında bulunanların haklarının ispatı için gerekli usul ve koşulları ve bu kişilerin mallarının iadesine, takasa ve alacakları tazminata ilişkin esasları, iki kesimlilik esası gözetilerek ve Kıbrıs sorununa bulunacak kapsamlı bir çözümün Kıbrıs Türk halkına sağlayacağı haklara hanel getirmeyecek bir biçimde düzenlemektir" şeklindedir.

2005 tarihli yeni yasanın 11. maddesi çerçevesinde kurulan Taşınmaz Mal Komisyonu, taşınmaz malın hak sahibi olduğu tespit edilen kişiye iadesine veya bu kişiye takas teklif edilmesine ya da bu kişiye tazminat ödenmesine karar verecektir. İlgili maddeye göre, "bir Başkan, bir Başkan Yardımcısı ve en az beş, en çok yedi üyeden oluşan Taşınmaz Mal Komisyonu kurulur. Komisyonun üyelerinden en az ikisi KKTC, Birleşik Krallık, Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Türkiye vatandaşı olmayan kişiler arasından atanır. Üye atanmasına ilişkin kararlar Resmi Gazete'de yayımlanır." Ayrıca, "1974'te taşınmaz mallarını terk ederek Kıbrıs'ın kuzeyinden göç etmek zorunda kalanların üzerinde hak sahibi olduklarını iddia ettikleri taşınmaz mallardan, doğrudan doğruya ya da dolaylı bir biçimde yararlanmakta olan kişiler Komisyonla üye olarak atanamazlar."

2005 tarihli yeni yasanın dördüncü maddesine göre, "Taşınmaz Mal Komisyonuna, şahsen veya vekil vasıtasıyla, 21 Aralık 2021 tarihine kadar başvuruda bulunarak mallarının iade edilmesi, takas veya tazminat talebinde bulunabilirler". Yasanın sekizinci maddesine göre, "Başvuranın iade, takas ve taşınmaz mal karşılığında tazminat talebine ilaveten kullanım kaybindan doğan zararının ve/veya manevi

¹⁰² Özersay (n 97) 326.

¹⁰³ *Xenides-Arestis v Turkey* (dec.), App no 46347/99 (ECtHR, 6 April 2005) ; Ayrıca bkz. *Xenides-Arestis v Turkey* App no 46347/99 (ECtHR, 22 December 2005), paras 39-40.

¹⁰⁴ Fazlıoğlu (n 53) 14.

¹⁰⁵ ibid 16.

zararının tazminini de istediği durumlarda Komisyon, bu konuları ayrıca karara bağlayacaktır.” Bunun şartları da aynı maddenin çeşitli fıkralarında düzenlenmiştir. 2005 tarihli yeni yasanın dokuzuncu maddesine göre, Taşınmaz Mal Komisyonu kararlarına karşı tarafların Yüksek İdare Mahkemesine başvurma hakları saklıdır. Başvuran, Yüksek İdare Mahkemesinin kararından da tatmin olmazsa AİHM’e başvurabilecektir.

b. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin *Xenides-Arestis* Kararı ve Konuyla İlişkisi

Myra Xenides Arestis’in Türkiye aleyhine yaptığı ve Kapalı Maraş bölgesindeki mallarının iade edilmesini talep ettiği başvuru hakkında AİHM, o dönem 2003 tarihli eski yasaya göre kurulmuş olan ve Mal Tazmin Komisyonu olarak anılan komisyona rağmen, kabul edilebilirlik kararı vermiştir. Yani, bugünkü Taşınmaz Mal Komisyonu’nun eski halini o dönemki mevcut şekliyle, tüketilmesi gereken etkin bir iç hukuk yolu olarak kabul etmemiştir. Sadece, eksikliklerinin tamamlanması durumunda etkin bir iç hukuk yolu olabileceğine işaret etmiştir.¹⁰⁶

Davacı *Arestis* 28 Şubat 1974 tarihinde, annesinden hibe yoluyla edindiği ve Kapalı Maraş’ta bulunan taşınmaz malın mülkiyeti üzerindeki mülkiyet hakkının ve mülküne ulaşamaması nedeniyle özel ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür. Türkiye, dava konusu mülkün mülkiyetinin Vakıflar İdaresi’ne ait olduğunu iddia etmiştir. Bu iddiaya göre, İngiliz yönetimi dönemindeki tapu kayıtlarına bakıldığında, 15 Eylül 1913 tarihli 3 adet tapu kaydında mülkün Abdullah Paşa isimli vakfa ait olduğu görülmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla *Arestis*’in büyük babası, bu malı o dönemki Abdullah Paşa Vakfı’ndan kiralamış, sonra da bir şekilde mülkiyetini kazanmıştır. Yukarıda da anıldığı gibi AİHM, konuya ilişkin kararında, mülkiyet hakkına ilişkin Vakıflar İdaresi lehine iddiaları göz önünde bulundurmamıştır. *Arestis*’i anılan taşınmaz mülkün sahibi olarak kabul etmiştir.¹⁰⁷

AİHM, Türkiye’nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin özel ve aile hayatına saygı hakkını düzenleyen sekizinci maddesini ve Birinci Ek Protokolü’nün birinci maddesindeki mülkiyet hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir.¹⁰⁸ Kıbrıslı Rumların Kuzey Kıbrıs’taki konutlarına dönmelerine izin verilmemesi, sekizinci maddenin ihlaline ilişkin hükmün gerekçesini oluşturmaktadır. Yine Türkiye’nin adada bulunan askerleri nedeniyle, mülkiyet hakkının ihlal edildiği kabul edilmiştir. AİHM, söz konusu kararında KKTC sınırları içerisinde kurulan, fakat Türkiye’ye ait bir iç hukuk yolu olarak algılanan komisyonun oluşturacağı zarar giderim kararını beklemiş ve mülkün iadesine karar vermemiştir. AİHM, mülkiyet hakkına ilişkin noktada,

¹⁰⁶ ibid 14.

¹⁰⁷ Derviş (n 66) 179-180.

¹⁰⁸ *Xenides-Arestis v Turkey* App no 46347/99 (ECtHR, 22 December 2005), para 35.

Arestis'in ihlal edilen hakkının durumunun ne olacağını yaratılan iç hukuk yolunun belirlenmesine bırakmış ve buna ilişkin bir hükme varmamıştır.¹⁰⁹ AİHM, Türkiye'nin sadece davacının mahkeme masraflarını karşılamak üzere 65.000 Euro ödemesine hükmetmiştir.¹¹⁰

Xenides-Arestis kararı bu şekildeyken, durum karışıklığını korumaktadır. 2005 tarihli yeni yasanın sekizinci maddesi Taşınmaz Mal Komisyonu'na, askeri bölge içinde kalan mülklerin iadesine karar vermeme yetkisini de vermektedir. Söz konusu durumlarda Taşınmaz Mal Komisyonu, takas ya da tazminata karar verebilecektir. AİHM'in Kapalı Maraş'a ilişkin durumlarda bu askeri bölge gerekçesini hukuken geçerli olarak kabul edip etmeyeceği, henüz bilinmemektedir. *Xenides-Arestis* davasının AİHM tarafından karara bağlanmasının ardından, Taşınmaz Mal Komisyonu'nun Kapalı Maraş bölgesindeki mülkler için yapılan başvurulara ilişkin henüz bir karar almadığı görülmektedir.¹¹¹ Bu bölgede terk edilen mülklere ilişkin Kıbrıslı Rumların başvuruları uzun süredir Komisyonun önünde beklemektedir. Bu nedenle, Kapalı Maraş'taki askeri bölge statüsünden çıkarılan bölgedeki mülklerin iadesi mümkün olacaktı gibi gözükse de¹¹², askeri bölge statüsü devam eden kıyıdaki mülkler için ne olacağı henüz bilinmemektedir.

Konuyla ilgili güncel bir gelişme, dönemin KKTC Başbakanının açıklamasıdır. Başbakan, Kapalı Maraş'ın tamamıyla ilgili toplamda 337 Kıbrıslı Rum hak sahibinin Taşınmaz Mal Komisyonu'na takas, tazminat veya iade için başvuruda bulunduğunu belirtmiştir. Askeri bölge statüsünden çıkartılarak açılması planlanan %3,5'lük alanla ilgili toplam başvuru sayısının ise 36 olduğunu bildirmiştir. Başbakan açıklamasında, Taşınmaz Mal Komisyonu'nun başvuruları AİHM içtihadı doğrultusunda karara bağlayacağını ifade etmiştir.¹¹³

Kapalı Maraş açılımlıyla ilgili bu gelişmeler yaşanmaktayken, Taşınmaz Mal Komisyonu'nun özellikle Kapalı Maraş'la ilgili başvuruları sonuca bağlamamasının da gittikçe dikkat çektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Taşınmaz Mal Komisyonu, tazminatların geç ödenmesi ve Komisyondan geç gelen görüşler yüzünden eleştirilmektedir. Ayrıca, Kapalı Maraş bölgesine ilişkin olarak yapılan başvuruların çok uzun süredir bekletilmesi nedeniyle, AİHM'in önüne gelecek yeni davalarda, Taşınmaz Mal Komisyonu'nu etkin bir iç hukuk yolu olarak değerlendirmekten

¹⁰⁹ ibid para. 50.

¹¹⁰ ibid para. 58.

¹¹¹ 'Kıbrıs'ta Maraş Bölgesinin Yüzde 3,5'unun Açılacak Olması Ne Anlama Geliyor?' (*BBC NEWS Türkçe*, 21 Temmuz 2021) < <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57918758> > Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021.

¹¹² Özersay (n 97) 330.

¹¹³ 'Başbakan Saner, Maraş'ın Askeri Bölge Olmaktan Çıkarılan Bölümünü Ziyaret Etti' (26 Temmuz 2021) <<https://basbakanlik.gov.ct.tr/BASIN-VE-HALKLA-%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0LER/BASIN-A%C3%87IKLAMALARI/ba%C5%9Fbakan-ersan-saner-mara%C5%9Fin-asker%C4%B0-b2141ge-olmaktan-199ikarilan-b2141220m220n220-z%C4%B0yaret-ett%C4%B0>> Erişim Tarihi 31 Temmuz 2021.

vazgeçmesi tehlikesinin bulunduğu her zaman akılda tutulmalıdır.¹¹⁴ Taşınmaz Mal Komisyonu'nun etkin bir iç hukuk yolu olarak kabul edilmesi ve mülkiyet sorunlarına çözüm üreten bir mekanizma olarak işlerliğini sürdürmesi, Türkiye'yi AİHM tarafından tazminata mahkum edilmekten kurtaran önemli bir gelişmedir. Komisyonun işlerliğine ve etkinliğine Kapalı Maraş açısından da devam etmesi sağlanmalıdır.

Sonuç

KKTC, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran andlaşmaların Kıbrıslı Türklere verdiği hakların kullanılmasında ve *Makarios*'un anayasa değişikliği önerileriyle bu hakların sona erdirilmeye çalışılması doğrultusunda yaşananların bir sonucudur. Kıbrıslı Rumların da özellikle kamulaştırma hususuna ve kiralamaya ilişkin olarak kusurlu bir hukuki yöntem izlediği Kıbrıslı Türkler tarafından vurgulanmalıdır.

Kapalı Maraş'ta bulunan taşınmazların hak sahiplerine verilmesi beklentisi, uluslararası toplum tarafından çok yoğun bir ilgi ve destek görmektedir. Kıbrıslı Türklerin güncel açılım adımlarında bu beklentinin aksine bir amaç taşımadığı ortadadır. Adada çözüm istediğini *Annan* Planı döneminde Kıbrıslı Rumlarla Kıbrıslı Türkler için ayrı ayrı yapılan referandumda ispatlayan taraf Kıbrıslı Türklerdir. Kapalı Maraş'ın bir bölümünü açma girişiminde bulunan taraf ise Türkiye ve Kıbrıslı Türkler olmuştur. Kıbrıs sorununa ilişkin en fazla eleştirilen ve kınanan aktörler de bütün bu iyi niyetli tutumlarına rağmen yine de Türkiye ve Kıbrıslı Türklerdir.

Kapalı Maraş'ta bulunan mülklere ilişkin iddialarda çözüm formülünün nasıl olacağı, yukarıda aktarılanlardan da anlaşılacağı gibi çok belirsizdir. Konuya ilişkin olarak askeri bölge statüsünden çıkartılan ve çıkartılmayan bölgelerdeki mülkiyet hakkı sorununa ne Taşınmaz Mal Komisyonu'nun ne de AİHM'nin nasıl bir çözüm üreteceği henüz bellidir. Öte yandan, AİHM ve Kıbrıslı Rumlar, Kapalı Maraş'taki taşınmazların 1974 yılındaki sakinlerinin mülkiyetinde olduğunu kabul etmektedir. KKTC Yüksek İdare Mahkemesi'nin de 1974 yılındaki tapu kayıtlarının esas alınması gerektiğini ve Taşınmaz Mal Komisyonu'nun bu kapsamda takas, iade veya tazminata karar verebileceğini hüküm altına aldığı görülmektedir. O halde Kapalı Maraş'taki mülkiyet sorununun, bölgede bulunan taşınmaz mülklerin 1974 yılındaki tapu kayıtlarına göre mülkiyet hakkı sahibi olan sakinlerine verilerek çözülebileceği sonucu doğmaktadır. Uluslararası toplumun beklentisi de bu yöndedir. Kıbrıslı Türklerin de güncel açılım hareketi sonucunda gerçekleştirilmeyi planladıkları şey bunlarla uyumludur.

Kapalı Maraş'ın statüsüne ilişkin net olmayan herhangi bir durumun bulunmadığı

¹¹⁴ 'Maraş'taki 3 Sorun: Ödenmesi Uzayan Tazminatlar, İşleme Alınmayan Başvurular ve Olası Yeni AİHM Kararı' (*Yenidüzen*, 02 Ağustos 2021) < <https://www.yeniduzen.com/marastaki-3-sorun-odemesi-uzayan-tazminatlar-isleme-alinmayan-basvurular-ve-olasi-ye-142935h.htm> > Erişim Tarihi 02 Ağustos 2021.

da vurgulanmalıdır. Bu bölge, KKTC sınırları içerisinde bulunan ve askeri bölge olarak ilan edildiği için yerleşime açık olmayan bir bölgeydi. Mevcut açılım planları doğrultusunda yine KKTC sınırları içerisinde olacak, kişilerin mülkiyet haklarına saygı duyularak yerleşime açılacaktır.

Vakıflar İdaresi ve onun iddiaları açısından bakıldığında, söz konusu vakfın Kapalı Maraş'ta üzerinde hak iddia ettiği her bir mülke ilişkin olarak ayrı ayrı davalar açmasının önünde bir engel olmadığı bilinmektedir. Vakıflar İdaresi Kapalı Maraş olarak anılan muhitte bulunan ve üzerinde hak iddia ettiği, mülkiyetini hukuka aykırı yöntemlerle kaybettiğini iddia ettiği her bir taşınmaz mülke ilişkin olarak KKTC iç hukuku çatısı altında dava açma hakkını kaybetmiş değildir.

Kuşkusuz birkaç öneri de Taşınmaz Mal Komisyonu'yla ilgili olarak yapılmalıdır. Belirtildiği gibi, tazminatların geç ödenmesi, görüşlerin geç gelmesi ve Kapalı Maraş'a ilişkin başvuruların uzun süredir bekletilmesi, anılan komisyonun eleştirilmesine neden olmaktadır. Taşınmaz Mal Komisyonu'nun etkin bir şekilde görevine devam etmesi önemlidir.

Kapalı Maraş, bölgedeki mülkiyet hakkı sahiplerinin haklarına da saygı duyularak hukuka uygun bir şekilde açılmak istenmektedir. Kapalı Maraş'ın atıl kalması, Mağusa'yı hem ekonomik hem de çevre ve şehircilik anlamında olumsuz etkilemektedir. Turizm açısından geçmişte çok önemli bir role sahip olduğu bilinen bu bölgeyle ilgili yaşanacak bir açılım Kıbrıslı Türklere ve ekonomiye bir canlılık getirecektir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: C.Y, M.E.; Veri Toplama: C.Y, M.E.; Veri Analizi /Yorumlama: C.Y, M.E.; Yazı Taslağı: C.Y, M.E.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: C.Y.; Son Onay ve Sorumluluk: C.Y.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: C.Y, M.E.; Data Acquisition: C.Y, M.E.; Data Analysis/Interpretation: C.Y, M.E.; Drafting Manuscript: C.Y, M.E.; Critical Revision of Manuscript: C.Y.; Final Approval and Accountability: C.Y.

Bibliyografya/Bibliography

Kitaplar, Makaleler ve Raporlar / Books, Articles and Reports

Altınkaş E, 'Kıbrıs Sorunu, Türk Dış Politikası ve Uluslararası Hukuk' in Cenap Çakmak, Nejat Doğan ve Ahmet Öztoprak (edr), *Uluslararası İlişkilerde Güncel Konular ve Türkiye* (Seçkin Yayıncılık 2012)

- Arsava F, 'Kıbrıs Sorununun Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi' (1996) 51(1) AÜSBFD 43-51.
- Arik U, 'Kıbrıs Krizi' (2011) 2(1) LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi 3-21.
- Bölükbaşı S, 'The Cyprus Dispute and the United Nations: Peaceful Non-Settlement between 1954 and 1996' (1998) 30(3) International Journal of Middle East Studies 411-434.
- Bryant R and Yakinthou C, *Cypriot Perceptions of Turkey* (TESEV Publications 2012)
- Crawshaw N, 'The Republic of Cyprus' (1960) 16(12) The World Today 526-540.
- Constantinou CM and Papadakis Y, 'The Cypriot State(s) in situ: Crossethnic Contact and the Discourse of Recognition' (2001) 15(2) Global Society 125-148.
- Çolak E, *Kuzey Kıbrıs'ta Mülkiyet Hakları* (Kıbrıslı Türk İnsan Hakları Vakfı Yayınları 2012)
- Dağlı UU, 'İnsan ve Çevre Haklarının Çiğnendiği Bir Yerleşim Yeri... Kapalı Maraş' in Okan Dağlı (ed), *Kıbrıs'ta Çözümün Şifresi* (Işık Kitabevi Yayınları 2012)
- Derviş T, 'Kıbrıs'ta Vakıflar İdaresinin Statüsü ve Stratejik Önemi' in Soyaloğlu Tamçelik (ed), *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti "Fırsatlar ve Tehditler"* (Ekoavasya 2011) 173-190.
- Efegil E ve Olcay AM, 'Tarafların Kıbrıs Sorununa Yaklaşımları' (2004) 1(1) Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi 113-122.
- Ekici T ve Özdemir Y, 'Turkish Foreign Aid to Northern Cyprus: A Mother's Blessing or Curse?' (2021) 21(3) Southeast European and Black Sea Studies
- Erdoğan RT, *Daha Adil Bir Dünya Mümkün* (1. Bası, Turkuvaiz Kitap 2021)
- Ertekün NM ve Necatigil Z, *The Right of the Turkish Cypriot People to Self-Determination* (2. Bası, 1996)
- Evriviades ML, 'The Legal Dimension of the Cyprus Conflict' (1975) 10(227) Texas International Law Journal 227-264.
- Fazlıoğlu Ö, 'AİHM'nin Xenides-Arestis Kararı ve Kıbrıs'ta Mülkiyet Sorunu' (TEPAV, EPRI Dış Politika Etütleri Programı)
- Garabedian A, 'The Conflict Between the Ethnic Communities in Cyprus in December 1963 and the Attempts of its Settlement' (1992) (2) Études Balkaniques 10-22
- Günel A, 'Haklı Savaş Teorisi Çerçevesinde Kıbrıs ve Kosova Sorunları'nın Karşılaştırılması' (2010) 16(38) Kıbrıs Araştırmaları Dergisi 69-126.
- Gürel A ve Özersay K, 'The Politics of Property in Cyprus, Conflicting Appeals to 'Bizonality' and 'Human Rights' by the Two Cypriot Communities' (International Peace Research Institute Report 3/2006)
- Grant TD, *The Recognition of States* (Praeger Publishers 1999)
- Külahçı Ş, 'Vakıf Taşınmazlarının Olağanüstü Zamanaşımı Yoluyla Kazanılması (Türk Hukuku-KKTC Hukuku Karşılaştırmalı)' (2011) 60(4) AÜHFD 921-933.
- Özersay K, *Kıbrıs Sorunu: Hukuksal Bir İnceleme* (3. Bası, Ankara Üniversitesi Basımevi 2009)
- Özersay K, 'AİHM'nin Xenides-Arestis Kararı' (2006) 61(1) AÜSBFD 323-332.
- Pazarıcı H, *Uluslararası Hukuk* (9. Bası, Turhan Kitabevi 2010)
- Pernthaler P (Şemin Töner Şen çev.), 'Kıbrıs Sorununa Federal veya Konfederat Çözüm AB Üyeliği Kabulü Hukuki Statüsüne Yeni Bir Yaklaşım' (2004) 1(1) YÜHFD 137-148.
- Satan A, 'Yeni İngiliz Belgeleri Işığında Kıbrıs ve Önemi' (2004) 0(6) Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları 55-70.

- Sökmen Aİ, 'Terörizmle Mücadele ve Birleşmiş Milletler' in Emel Parlar Dal, Gonca Oğuz Gök ve Tolga Sakman (edr), *Küresel Yönetişim, Güvenlik ve Aktörler: 70. Yılında BM* (1. Bası, Tesam Yayınları 2016)
- Sönmezoğlu F, 'Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler: 1945-1075' (1984) 36(3-4) İktisat Fakültesi Mecmuası 223-255.
- Tamçelik S, 'BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs'la İlgili Aldığı Bazı Kararların Özellikleri ve Analitik Değerlendirmesi (1964-1992)' (2013) 8(12) Turkish Studies 1229-1268.
- Toluner S, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk* (Fakülteler Matbaası 1977)
- Trimikliniotis N and Demetriou C, *Displacement in Cyprus, Consequences of Civil and Military Strife, Report 3, Legal Framework in the Republic of Cyprus* (Peace Research Institute Oslo 2012)
- Turhan T, 'Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti-Azerbaycan İlişkileri' (2011) 60(1) AÜHFD 175-196.
- Yılmaz M, 'The Cyprus Conflict and the Question of Identity' (2005) 1(4) Uluslararası Hukuk ve Politika 74-90.
- Yılmaz ME, 'Etnik Çatışmalar ve Birleşmiş Milletler Barış Güçleri' (2011) 12(25) Sosyal Bilimler Dergisi 89-107.
- Yüksel C ve Baran D, 'Uluslararası Hukukta Doğu Akdeniz Krizi ve Türkiye ile Libya Arasındaki Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Mutabakatının Değerlendirilmesi' (2020) 40(1) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 519-556.

Uluslararası Mahkeme ve Örgüt Kararları / International Court and Organization Decisions

- Charter of the United Nations (signed 26 June 1945, entered into force 24 October 1945) 1 UNTS XVI
- United Nations General Assembly 'Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations' (24 October 1970) UN Doc A/RES/2625/25
- United Nations Security Council Res 353 (20 July 1974) UN Doc S/RES/353
- United Nations Security Council Res 541 (18 November 1983) UN Doc S/RES/541
- United Nations Security Council Res 550 (11 May 1984) UN Doc S/RES/550
- United Nations Security Council Res 789 (25 November 1992) UN Doc S/RES/789
- United Nations Security Council Res 1251 (29 June 1999) UN Doc S/RES/1251
- United Nations Security Council Res 2587 (29 July 2021) UN Doc S/RES/2587
- UNSC Presidential Statement 13(2021) UN Doc S/PRST/2021/13
- Loizidou v Turkey* App no 15318/89 (ECtHR, 18 December 1996)
- Xenides-Arestis v Turkey* (dec.), App no 46347/99 (ECtHR, 6 April 2005)
- Xenides-Arestis v Turkey* App no 46347/99 (ECtHR, 22 December 2005)
- Yüksek İdare Mahkemesi, D.2/2019, 21.10.19 < <https://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/asli-yetki-istida-istinaf/dno/2019/D-2-2019.docx> > Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021

Online Kaynaklar / Online Resources

'Başbakan Saner, Maraş'ın Askeri Bölge Olmaktan Çıkarılan Bölümünü Ziyaret Etti' (26 Temmuz 2021) <<https://basbakanlik.gov.ct.tr/BASIN-VE-HALKLA-%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER/BASIN-A%C3%87IKLAMALARI/ba%C5%9Fbakan-ersan-saner-mara%C5%9Fin-asker%C4%B0-b214lge-olmaktan-199ikarilan-b214l220m220n220-z%C4%B0yaret-ett%C4%B0>> Erişim Tarihi 31 Temmuz 2021.

'Denktaş: Havaalanı açılınsın, Rumlar Maraş'ı alsın' *Hürriyet* (5 Ocak 2021) <<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/denktaş-havaalanı-acılınsın-rumlar-marası-alsın-158650>> Erişim Tarihi 19 Kasım 2021.

'Dışişleri Bakanlığında BM Barış Gücünün görev süresinin rızası alınmadan uzatılmasına tepki' (*Kıbrıs Postası*, 29 Temmuz 2021) < https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n387118-disisleri-bakanligindan-bm-baris-gucunun-gorev-suresinin-rizasi-alinmadan-uzatilmasina-tepki> Erişim Tarihi 02 Ağustos 2021.

'Güney Kıbrıs'taki Türk Mallarına 45 Milyon Euro' (*Yenidüzen*, 1 Kasım 2013) <<https://www.yeniduzen.com/guney-kibristaki-turk-mallarına-45-milyon-euro-8924h.htm>> Erişim Tarihi 30 Temmuz 2021.

Hasan Erçakıca, 'Devleti Lefkoşa'da Aramak En Doğrusu Olacak' (*VeKıbrıs*, 24 Eylül 2021) <<https://www.vekibris.com/devleti-lefkosada-aramak-en-dogrusu-olacak/>> Erişim Tarihi 29 Eylül 2021.

'Kıbrıs'ta Maraş Bölgesinin Yüzde 3,5'unun Açılacak Olması Ne Anlama Geliyor?' (*BBC NEWS Türkçe*, 21 Temmuz 2021) < <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57918758>> Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021.

'KKTC'de Ambargolara karşı 'Parkur Müsabakası' Düzenlendi' (*HaberKıbrıs*, 20 Haziran 2021) <<https://haber.kibris.com/kktcde-ambargolara-karsi-parkur-musabakasi-duzenlendi-1657-2021-06-20.html>> Erişim Tarihi 29 Eylül 2021.

KKTC Anayasası'nın metni için bkz < <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/anayasa.aspx>> Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021.

Kutlay Erk, 'Av. Murat Hakkı'dan Evkaf Mülkü Konusunda Bilgilendirme' (*Yenidüzen*, 21 Eylül 2019) <<https://www.yeniduzen.com/av-murat-hakkidan-evkaf-mulku-konusunda-bilgilendirme-14515yy.htm>> Erişim Tarihi 02 Ağustos 2021.

'Maraş'taki 3 Sorun: Ödenmesi Uzayan Tazminatlar, İşleme Alınmayan Başvurular ve Olası Yeni AİHM Kararı' (*Yenidüzen*, 02 Ağustos 2021) < <https://www.yeniduzen.com/marastaki-3-sorun-odemesi-uzayan-tazminatlar-isleme-alinmayan-basvurular-ve-olasi-ye-142935h.htm>> Erişim Tarihi 02 Ağustos 2021.

'Tatar: Kapalı Maraş'ın açılımı, Taşınmaz Mal Komisyonu Üzerinden Mülkiyet Haklarına Saygılı ve Hukuka Uygun Bir Şekilde Gerçekleştirilecek' (*Kıbrıs Gazetesi*, 20 Temmuz 2021) <<https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/tatar-kapali-marasin-acilimi-tasinmaz-mal-komisyonu-uzerinden-h115643.html>> Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021.

The Third Vienna Agreement (2 August 1975) < [https://www.pio.gov.cy/en/agreements-the-third-vienna-agreement-\(2-august-1975\).html](https://www.pio.gov.cy/en/agreements-the-third-vienna-agreement-(2-august-1975).html)> Date of Acces 30 July 2021.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 'Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı' <https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa> Erişim Tarihi 07 Kasım 2021.

‘Türkiye Emekli Büyükelçisi Uluç Özülker: Federasyon tartışmaları bitti. Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Adı Kararlılık Adına Yeni Bir Adım’ (*Kıbrıs Postası*, 23 Temmuz 2021) < https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n386391-turkiye-emekli-buyukelcisi-uluc-ozulker-kktenin-isim-degisikligini-degerlendirdi > Erişim Tarihi 30 Temmuz 2021.

41/1977 numaralı İskan, Topraklandırma ve Eşdeğer Mal Yasası’nın metni için bkz <<https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx> > Erişim Tarihi 30 Temmuz 2021.

65/2005 numaralı olan ve tam ismi “Anayasa’nın 159’uncu Maddesinin 1’inci Fıkrasının (b) Bendi Kapsamına Giren Taşınmaz Malların Tazmini, Takası ve İadesi” Yasası olan düzenlemenin metni için bkz <<https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx> > Erişim Tarihi 31 Temmuz 2021.

67/2005 numaralı Taşınmaz Malların Tazmini, Takası ve İadesi Yasası’nın metnine ulaşmak için bkz <<https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx> > Erişim Tarihi 29 Temmuz 2021.

<https://www.mfa.gr/images/docs/kypriako/treaty_of_establishment.pdf > Erişim Tarihi 02 Ağustos 2021.

<https://www.mfa.gr/images/docs/kypriako/treaty_of_establishment.pdf > Erişim Tarihi 02 Ağustos 2021.

<<https://mfa.gov.ct.tr/tr/konsolosluk-bilgisi/dis-temsileciliklerimiz/> > Erişim Tarihi 9 Haziran 2020.